

Economisch-Statistische Berichten

De deviezenbarometer

★

Dr. M. M. Kristein

The effect of Benelux on Belgian-
Dutch trade

★

Drs. J. K. Nieuwenhuizen

Institutionele beleggers in de Benelux

★

Drs. R. Rijneveld

Het landbouwonderwijs in Nederland

★

Drs. W. van den Wildenberg

De economische situatie in West-
Duitsland en de N.A.V.O.-verplichtingen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2039

WOENSDAG 18 JULI 1956

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Open bewaring van effecten
en schatkistpapier

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

Dezer dagen verschijnt

Test U zelf III

een handige encyclopedie in zakformaat,
die zowel vakman als 'leek' een zeer nut-
tige en onmiddellijk begrijpelijke voorlich-
ting biedt over de automotor

Prijs per exemplaar f 0,60

Bestellingen te richten aan: Kon. Ned. Boekdrukkerij

H. A. M. ROELANTS - POSTBUS 42 - SCHIEDAM

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

Collectieve Personeelsverzekering

Kapitaalverzekeringen

Lijfrenten

Directiepensioenen

Compagnonsverzekeringen

HOOFDKANTOOR

HERENGRACHT 475

AMSTERDAM-C

TEL. 49100

BEDRIJF IN CANADA

HEAD OFFICE: TORONTO

330 BAY STREET

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

Adviezen inzake

levensverzekeringen

en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland-en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle korrespondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck. H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

De deviezenbarometer

Niet ten onrechte wordt de goud- en deviezenvoorraad in een open economie als Nederland wel vergeleken met een barometer. De laatste maanden staat deze barometer voor ons land op slecht weer. Het goud- en deviezenbezit van de Centrale Bank daalde van f. 4.710 mln. op 23 april tot f. 4.278 mln. op 9 juli jl., dus met bijna 10 pCt.

De vraag dringt zich op, of zich in de Nederlandse volkshuishouding fundamentele wijzigingen hebben voorgedaan, die hieraan debet zijn. Bij gebrek aan exacte gegevens volgen hieronder enige gissingen over de factoren, die hierbij vermoedelijk in het geding zijn.

In de eerste plaats meent men in financiële kringen te weten, dat er uit Nederland nogal wat kort kapitaal is afgevoerd naar landen met een hogere rentestand. T.a.v. kredietverlening in het kader van handelstransacties (leverancierskrediet) vormt de relatief lage rente in Nederland voor importeurs bij voortdurend een motief voor spoedige betaling, voor exporteurs een reden voor relatief lange kredietverlening.

Een tweede factor vindt haar oorsprong in de- en revaluatiegeruchten. Zo wordt momenteel de Duitse mark als een kandidaat voor revaluatie beschouwd. Dit heeft bijv. ten gevolge, dat Nederlandse ondernemingen, die D.M.-vorderingen hebben, deze zolang mogelijk in deze munteenheid trachten aan te houden, terwijl degenen, die D.M.-schulden hebben, hun schuld zo spoedig mogelijk trachten te voldoen.

Een factor van gans andere aard bij de beoordeling van de deviezenruggang vormt tenslotte de ontwikkeling van de bestedingen in ons land. Zo blijken de welvaartsuitkeringen, die nog juist vóór de verkiezingen werden doorgevoerd en die in hun effect praktisch neerkwamen op een verplichte loonronde, tot een aanzienlijke stijging der consumptieve uitgaven te hebben geleid, waartegenover — de arbeidsproductiviteit stijgt nooit sprongsgewijs — geen evenredige produktstijging stond. Volgens een E.I.M.-publicatie steeg de omzet in midden- en kleinbedrijf over mei 1956 t.o.v. mei 1955 o.a. bij huishoudelijke artikelen met 18 pCt., bij meubelen met 27 pCt. en bij schoeisel met 41 pCt. Volgens recente C.B.S.-gegevens bleken de verwachte investeringen in vaste activa in het bedrijfsleven voor 1956 f. 2.913 mln. te bedragen, tegen een gerealiseerd bedrag van f. 2.311 mln. in 1955.

Hogere bestedingen leiden tot hogere invoer; in dit verband is opmerkelijk, dat het nadelig saldo van de Nederlandse handelsbalans in de eerste vijf maanden van 1956 f. 1.110 mln. bedroeg tegen f. 934 mln. in de eerste vijf maanden van 1955.

* *

Een ruimere kredietverstrekking van Nederland aan

het buitenland, de eerste factor, vormt geen verlies; dat kapitaal komt later weer terug. Ons land is echter klein, het buitenland groot, en daarom zullen de bewakers van de Nederlandse goud- en deviezenvoorraad een dergelijke stroom maar niet onbeperkt kunnen laten doorgaan, zonder iets te doen. In het kader van de politiek van liberalisatie van het buitenlands kapitaalverkeer, die hier te lande werd en wordt gevoerd, zou passen, dat er een moment komt, waarop de monetaire autoriteiten een verdere verhoging van de korte rentestand nodig achten.

Wat de hier besproken factor betreft zou thans een discontoverhoging door De Nederlandsche Bank in de lijn der verwachtingen liggen. Het laatstelijk per 7 februari jl. tot 3 pCt. verhoogde officiële wisseldisconto is nog altijd laag t.o.v. andere landen. De door de handelsbanken aan cliënten berekende debetrente is in vele gevallen aan de tarieven van De Nederlandsche Bank gekoppeld. Discontoverhoging zou derhalve automatisch ook duurder bankkrediet meebrengen, hetgeen zou passen in de geschetste politiek.

Wat de tweede groep factoren (de- en revaluatiegeruchten) betreft, hoe krachtiger de monetaire autoriteiten de positie van de gulden zullen kunnen handhaven, hoe geringer de kans is op een vlucht uit onze valuta. Wat de buitenlandse valuta's betreft kan men slechts de hoop uitspreken, dat een internationale geruchtenwinkel als voorheen wel ontstond, thans zal worden vermeden.

Ten slotte de derde factor. In het jaarverslag 1955 van De Nederlandsche Bank werd i.v.m. de recente loonsverhogingen reeds gewaarschuwd tegen de gevaren van een te snelle verhoging der geldinkomens. Het heeft er alle schijn van, dat de hierin vervatte voorspelling thans bezig is werkelijkheid te worden, en dat de Nederlandse volkshuishouding doende is haar deviezenstootkussen door te grote bestedingen op te souperen.

Voor zover dit het geval is, volgt daaruit de noodzaak van beperking van consumptie en/of investeringen. De nieuw te vormen Regering zal op dit punt aanstonds voor ernstige beslissingen komen te staan. Voorts liggen hier uiteraard ook vergaande consequenties voor de verdere loonronden, die voor 1957 op het programma staan.

Juist om te zorgen, dat de werkelijkheid zoveel mogelijk aan het licht treedt — hoeveel van de deviezenvermindering is *schijn* (i.c. elders in andere vorm uitgezet kapitaal), hoeveel *werkelijkheid* (i.c. gevolg van hogere bestedingen van het Nederlandse volk) — lijkt de hierboven besproken discontoverhoging als onderdeel van een verdere algehele verhoging van het renteniveau hier te lande de voor de gegeven situatie logische maatregel.

J. C. BREZET.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De deviezenbarometer, door Drs. J. C. Brezet ..	665	Ingezonden stukken:	
The effect of Benelux on Belgian-Dutch trade, door Dr. M. M. Kristein	657	Fiscale voorraadwaardering, door Drs. G. Slot en Drs. J. D. P. Weitmann, met een naschrift van Drs. R. Burgert	666
Institutionele beleggers in de Benelux, door Drs. J. K. Nieuwenhuizen	660	Aantekening:	
Het landbouwonderwijs in Nederland, door Drs. R. Rijneveld	662	Afbetalingskrediet in 1954	669
De economische situatie in West-Duitsland en de N.A.V.O.-verplichtingen, door Drs. W. van den Wildenberg	665	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	670
		Statistiek:	
		Prijnsindexcijfers van het levensonderhoud ...	671
		Productie-indexcijfers	671

DE ARTIKELN. VAN DEZE WEEK

Dr. M. M. KRISTEIN, De invloed van de Benelux op de Belgisch-Nederlandse handel.

In dit artikel wordt getracht de invloed te meten van de afschaffing van invoerrechten in het Nederlands-Belgische handelsverkeer op de Nederlandse invoer uit de B.L.E.U. Zulks teneinde — i.v.m. de toenemende belangstelling voor een Westeuropese economische unie — enig kwantitatief inzicht te verkrijgen in de gevolgen van douane-unies voor de handel. Voor pre- en post-Beneluxperiodes is voor zeven goederen — die tezamen ca. 60 pCt. van de Nederlandse invoer uit de B.L.E.U. uitmaken — een soort „quote elasticiteit”, d.w.z. de verandering in het percentage van de Nederlandse invoer dezer goederen als gevolg van een verschil in de B.L.E.U.-prijzen t.o.v. die van andere leveranciers, berekend. De verandering in het niveau der „quote elasticiteit” vormt een soort zuiver douane-unie-effect op lange termijn. Aldus is het mogelijk af te leiden, dat ongeveer 50 pCt. van de huidige Nederlandse invoer uit de B.L.E.U. het gevolg is van de Benelux. Bovendien zijn de long-run elasticiteiten, verbonden met de reactie van de invoer op het opheffen van de invoerrechten veel groter dan de gewone voor de betreffende goederen berekende substitutie-elasticiteiten. Voorts is verwezenlijkt na te gaan in welke mate het Benelux-effect verwezenlijkt wordt ten koste van de handel met andere landen.

Drs. J. K. NIEUWENHUIZEN, Institutionele beleggers in de Benelux.

Door de groeiende betekenis van de Benelux wordt het verband tussen de Belgische en Nederlandse vermogensmarkt van steeds meer belang. Daar de institutionele beleggers hierop een belangrijke factor vormen, heeft de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam, in samenwerking met de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (A.S.L.K.) in België, een onderzoek ingesteld naar de structuur en kwantitatieve betekenis van hun vermogen en besparingen en naar de samenstelling van hun beleggingen. Opvallend is de zeer belangrijke positie van de A.S.L.K. onder de institutionele beleggers. Een deel van haar beleggingen vindt plaats in de risicodragende sfeer. De A.S.L.K. neemt een monopolistische positie in op de Belgische vermogensmarkt, veel sterker dan het „beleggingsfront” in Nederland. Dit verschil in marktform zou een beletsel kunnen vormen voor de éénwording van de beide vermogensmarkten. In hoeverre de Nederlandse institutionele beleggers van de verruiming van de Beleggingswet gebruik zullen maken om in België te beleggen, zal in aanzienlijke mate afhangen van de houding der toezichhoudende organen, zoals de Verzekeringskamer.

Drs. R. RIJNEVELD, Het landbouwonderwijs in Nederland.

Aan de hand van een statistiek van het C.B.S. bespreekt schr. de toestand en de ontwikkeling van het landbouwonderwijs. Uit verschillende onderzoeken is gebleken, dat het volgen van landbouwonderwijs de bedrijfsvoering gunstig beïnvloedt. In het begin van deze eeuw was het landbouwavondonderwijs de belangrijkste onderwijsvorm, thans is dit het dagonderwijs. Het blijkt, dat over het gehele land de zoons meer landbouwonderwijs hebben gevolgd dan de vaders die thans bedrijfshoofden zijn. Het meest verbreid is het landbouwonderwijs in de zeekleigebieden. In de „achtergebleven gebieden” waar

het percentage van de vaders die landbouwonderwijs hadden genoten het laagst was, blijkt dat dit percentage voor de zoons weinig achterblijft bij de overige gebieden. De cijfers van het C.B.S. betreffen de theoretische bekwaamheid van de zittende generatie zijn van belang voor het door bepaalde overheidsinstellingen, bijv. de Landbouwvoorlichtingsdienst, te voeren beleid.

Drs. W. VAN DEN WILDENBERG, De economische situatie in West-Duitsland en de N.A.V.O.-verplichtingen.

De economische situatie in West-Duitsland wordt gekenmerkt door een ononderbroken expansie die reeds acht jaren gaande is. De stijging van het nationaal product in 1955 werd verwezenlijkt door een 5 pCt. grotere werkgelegenheid en een verhoging van de arbeidsproductiviteit met 6 pCt. In de woningbouw en in de meeste kapitaalgoederenindustrieën is de grens van de capaciteit vrijwel bereikt en zijn de prijsstijgingen aanzienlijk. De bewapening onttrekt zowel arbeidskrachten door opname in het leger als door de toename van de materiële bestedingen welke de vorming van het leger met zich brengt. Schr. bespreekt dan de factoren welke de vraag naar en het aanbod van arbeidskrachten bepalen. De invloed, die de materiële defensie-uitgaven op het economisch leven uitoefenen, zal behalve in de bouwnijverheid niet tot grote moeilijkheden leiden. Schr. betwijfelt of de discontoverhogingen het juiste middel zijn tegen de inflatoire krachten. Daar produktiestijging alleen nog te bereiken is met „capital deepening” lijkt een ongeselecteerde afremming der investeringen onjuist.

— SOMMAIRE —

Dr. M. M. KRISTEIN, L'influence de Benelux sur le commerce belgo-néerlandais.

Dans le cadre de l'intérêt pour une union douanière européenne l'auteur traite des résultats d'une enquête au sujet de l'effet quantitatif de l'abolition des droits d'importation sur l'importation néerlandaise de la Belgique. L'auteur arrive à la conclusion que 50% environ de l'importation néerlandaise actuelle des pays U.E.B.L. est le résultat de Benelux.

Drs. J. K. NIEUWENHUIZEN, Les institutions plaçant des capitaux dans les pays Benelux.

L'auteur traite d'une étude faite de côté néerlandais au sujet de la position en Belgique et en Hollande des institutions plaçant des capitaux. Remarquable est la situation de monopole occupée par la „Algemene Spaar- en Lijfrentekas” sur le marché des capitaux en Belgique.

Drs. R. RIJNEVELD, L'enseignement agricole en Hollande.

L'auteur étudie ce sujet à l'aide de statistiques publiées par le Bureau Central de la Statistique. Il en résulte e.a. que la plus jeune génération a eu davantage d'enseignement agricole que celle d'avant.

Drs. W. VAN DEN WILDENBERG, La situation économique en Allemagne occidentale et les obligations découlant de la qualité de membre de la N.A.V.O.

Dans une période de grande activité l'Allemagne se trouve placée devant la tâche de monter une armée. C'est de ce point de vue que l'auteur expose la situation économique et l'état du marché du travail.

The effect of Benelux on Belgian-Dutch trade

As the discussions over a European customs union progress, it becomes more and more interesting to have available some estimate of the possible effects on mutual trade of such a union. Unfortunately, such economic estimates cannot be based on controlled experiments — as in the physical sciences. The most that we can do is to measure the demonstrated effects of existing customs unions (under as similar circumstances as possible) and to rely on simple inference, modified by what we know about the individual peculiarities of the situations. Thus, the purpose of this article is to present the results of a study of the effect of Benelux on Belgian exports to the Netherlands. In addition, a comparison is provided with other findings on this subject and the difficulties and bases of a clear measurement of the effect of customs union tariff reductions are discussed.

The exact questions for which we wish answers are the following:

1. Has the reduction of tariffs under the customs union affected the proportion of mutual trade between the Netherlands and Belgium? Has there been an increase in specialization?
2. How large has this effect on mutual trade been — when separated from the operation of the income and relative price determinants of trade?
3. Has this change in trade been entirely (or in what part) at the expense of these two countries' trade with other countries?

It may appear that the answers to these questions for the trade between two relatively small countries (though, please note that Benelux is the third most important „country” in international trade, at the moment) would overstate the trade effects of a customs union. Because of greater substitution possibilities, the „mutual trade response” between two small countries can probably be of a larger magnitude than the trade response to a customs union between a number of countries accounting for a large fraction of world trade. However, the mutual trade between the B.L.E.U. and the Netherlands was already large in the pre-war period. Increases in this area, therefore, run into a sort of „diminishing returns”. Thus, the results for Benelux may be a fair index of what may follow from an European economic union.

Basically, the measurement of the effect of Benelux on trade rests on comparing the post-war (especially post-1950) pattern of mutual trade between the partners to some normal pattern (usually, a pre-war one), taking into account the determinants of trade. Apart from purely methodological issues, such a type of measurement is burdened with certain difficulties. The difficulties centre around, firstly, the question of the normality of the base period of, for example, relative Netherlands' imports from Belgium. Is the period of the 1930s normal for the percentage of Dutch imports coming from Belgium or can any one (or a few) years of this period be taken as a basis for measuring the change in relative imports? Secondly, there is the question of the disturbed post-war (especially to 1949) pattern and level of trade especially for the Netherlands' period of reconstruction, which is influenced by shortage of supplies and the post-war dollar shortage. Basically, this is a question of what is the normal post-war pattern to be compared to the pre-war,

pre-Benelux, pattern. Thirdly, aggregative methods face the problem of the changing commodity composition of trade due to the progress of economic development, along with the permanent effects of wartime and early post-war disturbances. Fourthly, there may be, for example, an increase in the percentage of Dutch imports of a particular item from Belgium due to the declining importance of this import in Dutch trade and the shift to the closest and most familiar supplier for the remaining amount of trade. Similarly, shifts may reflect changing tastes (for products and sources) and monopolistic influences. This point suggests that detailed commodity studies (with the co-operation of business people) may be very important in avoiding the drawing of wrong conclusions from the right statistics.

The first two methods of measurement summarized below appear to be substantially affected by one or more of the difficulties just noted. The third method, which offers an estimate of the effect of Benelux on relative Dutch imports (by commodities) from Belgium, is designed to meet these difficulties.

The first attempt to measure the effect of Benelux, that we will deal with, was by Dr. F. Hartog in „Economisch-Statistische Berichten”, 23 september 1953. In this study, we are given figures for the increase in the value of the mutual import and export trade of Belgium and the Netherlands, relative to each's total imports and exports. Thus, we find that for 1952, as compared with 1936-1938 taken as equal to 100, the Netherlands' relative imports from the B.L.E.U. rose by 47% and the Belgian relative imports rose by 52%, in response to an average tariff level decline of 7.4% for the Netherlands and 10.6% for Belgium. Thus, the substitution elasticities Dr. Hartog computes for the long term response are large (—6.8 for the Netherlands and —5.4 for Belgium) when compared with the usual figures obtained by various correlation studies. If one now compares the ratio of the total imports of each country to its net national product, one finds the following interesting results: Netherlands' imports in 1938 were 27% of the NNP, in 1952 Dutch imports were 53% of the NNP; Belgian imports appear to have remained at 40% of the NNP for both years. Thus, it would appear from the aggregative figures that the increased Netherlands' import trade with Belgium is not clearly at the expense of its trade with other countries; while, for Belgium the increased share of Dutch products in its imports appears to be at the expense of its other trading partners.

It should be clear that this first method probably is a prey to all of the difficulties noted above. In addition, this method and its conclusions have met criticism from Dr. J. J. Polak (in „Economisch-Statistische Berichten”, 1953, p. 1010), who maintains that it is possible to show that the relative share of other countries — particularly Italy and Norway — in Belgian and Dutch imports has also increased. Professor Tinbergen (De Zakenwereld, no. 17, 1956) has shown that the increase in the share of Belgium and the Netherlands in each other's trade (from 1937-38 to 1952) is greater than the average increased share of some other countries: In fact, the average share of these other countries in Netherlands' import trade appears to have fallen — largely due to a great relative decline in Netherlands' imports from Denmark.

Professor Tinbergen's article also offers some value figures for five groups of products, covering total Netherlands' exports of these items and amount exported to Belgium; parallel figures are given for the Belgian export of these items. On the basis of some simple manipulation and computation of percentages, we obtain the following interesting results:

TABLE I. *Absolute increase in current value figures*

Commodity	Netherlands' export 1954 compared to 1929		Belgian exports 1954 compared to 1929	
	Total	To B.L.E.U.	Total	To Neth.
Textiles	3.8	14.1	5.4	14.4
Leather articles and fur..	1.8	6.4	1.2	4.4
Metal products	10.5	7.5	5.0	11.2
Chemicals	9.0	23.2	7.0	6.2
Agricultural products....	3.1	3.1	1.2	1.9

Commodity	Percent of total Neth. exports to B.L.E.U.		Percent of total Belgian exports to the Netherlands	
	1929	1954	1929	1954
Textiles	5.0	18.4	10.0	26.4
Leather	6.3	25.0	9.6	36.2
Metals	13.7	9.8	7.4	18.1
Chemicals	6.2	15.7	14.2	13.4
Agricultural products ..	11.0	11.4	11.2	16.9
Total based on sample:	8.6	13.7	8.1	19.3
Percentage of total exports to each other:	10.3	14.0	12.7	21.0

Two rather interesting conclusions appear from these figures if one concentrates on the two most important commodity groups, textiles and metals and the major growth item, chemicals.

Firstly, there appears to be an increase in specialization between the two countries. Specialization, in this case, simply means that each country has shown a particularly significant increase in the exports of different products to its partner. Thus, this increase in specialization can be measured by concentrating on the increase in exports of these products to each other (as compared to the increases in exports of these products in general). The export of Dutch chemicals to the B.L.E.U. has increased 23.2 times (1954 over 1929), compared to a general rise in Dutch chemical exports of 9-times, and compared to a Belgian increase in exports of chemicals of 7 times, in general, and 6.2 times to the Netherlands. At the same time, Belgian metal products have enjoyed an 11.2 times increase to the Netherlands, as compared to a 5 times increase, in general. Dutch metal exports to the rest of the world have increased much more than such exports to Belgium.

Secondly, the second part of table I clearly shows the increased dependence of Dutch exports of textiles, leather, and chemicals on the Belgian market and the increased dependence of Belgian exporters of textiles, leather, and metals, and agricultural products on the Dutch market. The final line of table I, taken together with table II shows quite clearly the greatly increased dependence of Belgium on the Dutch market and particularly the increased importance of these five products in Belgian exports in general, and especially for its exports to the Netherlands. For the Netherlands these five products are of somewhat less importance, in general, and of the same importance in exports to Belgium.

The use of 1929 and 1954 for comparison purposes can be defended on the grounds that both were important boom years and, thus, both reflect boom year patterns of trade. However, the use of a single year for comparison purposes may still reflect peculiar trade factors for that

TABLE II.

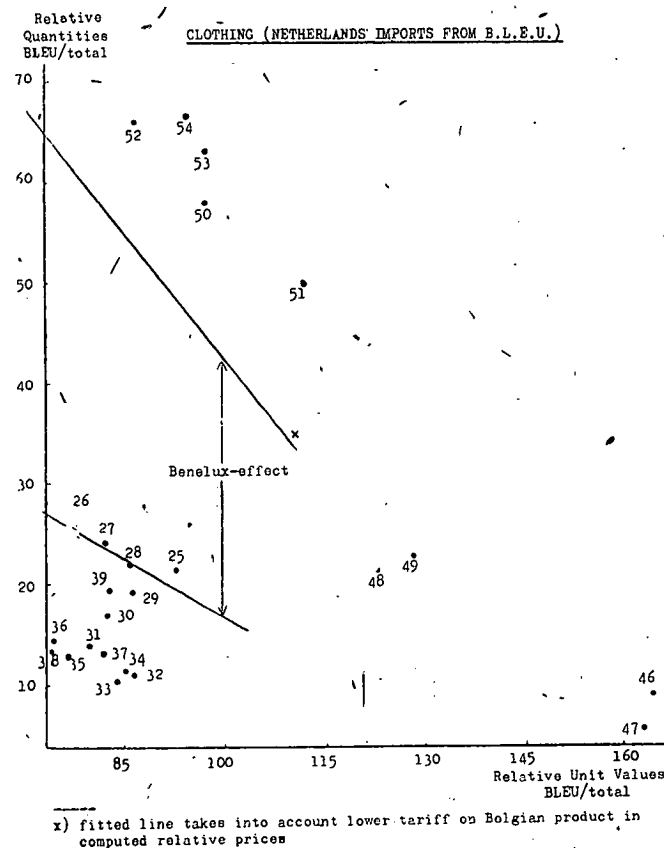
Proportion of these five products to total trade

Netherlands' exports				Belgian exports			
1929		1954		1929		1954	
Total	To B.L.E.U.	Total	To B.L.E.U.	Total	To Neth.	Total	To Neth.
31.4%	29.4%	30.2%	29.3%	50.5%	36.9%	64.9%	59.7%

year and the relative price factor is left out of account.

The approach followed here involves a commodity-by-commodity study, over a long period of time, of relative Dutch imports from the B.L.E.U. The basic relationship built up is that between relative imports and relative prices. Thus, a time series from 1925 to date is built up of, in the present case study, relative Netherlands' import of each commodity from Belgium. This series is then related to the relative unit values (Belgium to total). Since the income effect on Dutch imports can be assumed to be the same for Dutch imports from Belgium as for Dutch imports from the other sources of this commodity, we should obtain a long term behavior pattern of Dutch imports. This pattern reflects the „quota elasticity” of import demand, which is a sort of substitution elasticity, i.e. it measures the degree to which Dutch importers will shift to the Belgian market for supplies, in response to relatively lower Belgian prices (and v.v.).

Since the Benelux agreement reflects a basic change (i.e. the granting of a substantial tariff preference to Belgian products by the Netherlands plus the encouragement of closer economic ties) in the determinants of this pattern, the effect of the Benelux should be a shift of this basic pattern. If this shift expresses itself in a new pattern of the „substitution demand schedule”, we can then measure the Benelux effect by measuring the difference between the old pre-Benelux pattern and the new post-Benelux pattern. This can be done by comparing the

difference in the constant factor in the regression relationships fitted for the pre-Benelux and the post-Benelux patterns. For example, we may refer to the scatter diagram for Dutch imports of clothing.

The relationship between relative imports and relative prices is quite clear: the higher the relative (to price of other exporters to the Netherlands) price of Belgian clothing exports to the Netherlands (for a given year), the lower the relative amount imported from that source (that year). (Actually, the ratio of imports from Belgium to total Dutch imports are related to the unit value of the Belgian product relative to total unit value of Dutch clothing imports). The pre-war relationship is quite clear and we have computed this relationship for the period of the 1920s (by simple correlation) as representative of the pre-war period's level of Dutch imports from Belgium ¹⁾. (Discussion with a leading Dutch clothing importer suggests good — an extraordinary — reasons for the slump of the 1930s, and also for the unusual observations for the early post-war period). The post-war fit deals with the period of the 1950s, which is the period after the end of the use of quotas within Benelux. Please note that the fitted line lies to the left of the plotted observations. This is due to the fact that, in computing the line of regression, the relative unit values are re-computed, taking into account the tariff advantage (in this case, 24%) given to the B.L.E.U. ²⁾. Thus, the *Benelux effect measured* is that which remains *after account is taken of the lower relative price* pertaining to B.L.E.U. products *due to the tariff advantage*.

The method of measurement simply involves taking the difference between the *level* of the pre-Benelux and the post-Benelux fitted relationships. (This is done by taking the difference between the constant factor, „a” of the formula $Y = a + bX$, in the regression line ³⁾). This is really only correct if the slopes are not too different; since in case the slopes are different, it would be necessary to measure at the point of the average value of the relative unit values. This has been done; and no difference in conclusion as to the Benelux effect would result). We, thus, obtain the following figures for increased relative import by the Netherlands from the B.L.E.U.

TABLE III.

*Amount of increased relative import
from B.L.E.U.*

Commodity	
Clothes	72.98%
Yarns	20.%
Cloth	70.99%
Coal	zero
Dyestuffs and paints..	16.%
Machines	18.62%
Iron and steel	20.%
Average	31.08%

¹⁾ Please note that, on both sides of the measurement, a conscious attempt has been made to *understate* the Benelux effect. The pre-Benelux level is taken as high as possible; the post-Benelux level of imports is taken as low as possible.

²⁾ *Clothes*: pre-Benelux: $Y = 54.11 - .37 X$; Elasticity: $-1.38 r^2: 54\%$ (1920s) post-Benelux: $Y = 127.09 - .95 X$; Elasticity: $-1.10 r^2: 81\%$.

Yarns: pre-Benelux: $Y = 47.6 - .305 X$; Elasticity: $-2.01 r^2: 88\%$ post-Benelux: no fit possible but years 1950 — show a clearly higher level of relative imports from B.L.E.U., at the same levels of relative prices.

Cloth: pre-Benelux: $Y = 41.42 - .325 X$; Elasticity: $-1.45 r^2: 83\%$ post-Benelux: $Y = 113.41 - .632 X$; Elasticity: $-1.63 r^2: 98\%$.

Coal: no Benelux effect: a second degree fit for 1925-54 (excluding 1940-'49) gives the following relationship: $Y = 87.92 - .992 X + .0029 X^2$; Elasticity: $-18 + .1 X$; $r^2: 88\%$.

Dyestuffs and paints: pre-Benelux: $Y = 26.68 - .153 X$; Elasticity: $-.356$; $r^2: 43\%$ post-Benelux: no fit possible, but there is a clearly higher level of relative imports at similar levels of relative prices.

Machinery: pre-Benelux: $Y = 22.54 - .186 X$; Elasticity: $-.9$; $r^2: 45\%$ post-Benelux: $Y = 41.16 - .246 X$; Elasticity: $-1.34 r^2: 60\%$.

Iron and steel: pre-war: $Y = 98.80 - .9 X$; Elasticity: $-.197$; $r^2: 86\%$.

³⁾ In three cases (yarns, dyestuffs and paints, and steel), a clear Benelux effect is present, but it is not possible to statistically fit a post-war relationship. However, it is still possible to make meaningful estimates of the post-Benelux level of relative imports.

GEEN KANS

mag onbenut blijven om de export te verhogen. Daarom is het van veel belang, dat U op de hoogte blijft van de mogelijkheden, die zich voordoen. Mededelingen van direct belang voor im- en exporteurs vindt U in ons

Dagelijks Bulletin

♦

ROTTERDAMSCH E BANK

265 Vestigingen in Nederland

(Advertentie)

With these figures it is now possible to estimate the guilder-earning value of the Netherlands' Benelux concessions, i.e. to estimate what percentage of total current Netherlands' imports from Belgium and Luxembourg is due to the Benelux effect.

The average percentage of Netherlands' imports from the B.L.E.U. (based on the commodities in our sample) is 64.67%. Since the average increase in percentage of Dutch imports (of our sample) coming from B.L.E.U. is 31%, we may say that some 50% of current Dutch imports from Belgium are largely due to the Benelux. This may be generalized to total Dutch imports by assuming that the rest of Dutch import trade has changed in the same way as the commodities of our sample. This assumption appears to be moderate when we remember that our sample accounts for 30% of total Dutch imports, (based on 1939 and 1954 figures); but these seven commodities account for only 55% of Dutch imports from the B.L.E.U. in 1954, as compared to 62% in 1939. Therefore, other commodities appear to have become more important in Dutch imports from Belgium, i.e. there are other Belgian exports that have benefitted even more than the items in our sample, taken together.

Another interesting measure of the Benelux effect is the computation of a „long-run substitution-elasticity of response” of Dutch imports from the B.L.E.U., i.e. relating the relative increase in the proportion of imports coming from the B.L.E.U. to the amount by which the tariff was cut. This computation is given in the following table.

If we now recall the short-run elasticities (in the regression equations, of footnote 2), only one of which is as high as -2 , then we can see the different order of

TABLE IV.

Commodity	Tariff	„a” post-Bene- lux minus „a” pre-Benelux	„Elasticity”
		„a” pre-Benelux	
(1)	(2)	(3)	(4)=(3) ÷ (2)
Clothes	24 %	135 %	-5.6
Yarns	5% (average)	53 %	10.6
Cloth	18 %	172 %	9.5
Dyestuffs and paints	12% (average)	73 %	6.1
Machinery	10% (average)	82.5 %	8.2
Iron and steel	6 %	67 %	11.1

Average 8.5
(unweighted)⁴⁾

response that is obtained when permanent tariff changes — and long term measurement — are involved, as compared to price changes in the ordinary course of business. In addition, since our computations have taken into account the fact that B.L.E.U. products pay no duty on entering the Netherlands (as compared to the duty imposed on other suppliers), the Benelux effect that has been measured is over and above a simple price effect. This shift of the relationship between relative Dutch imports from B.L.E.U. and relative prices probably reflects the influence of psychological and institutional factors connected with the long-term preference given by no trade barriers being applied. It would, thus, appear that there is a sort of multiplier effect working in the longer run response of imports to permanent tariff changes (especially, a customs union).

It should be noted at this point that a similar study in progress at the Central Planbureau on Dutch exports to Belgium appears (from the scatter diagrams of some 15 commodities studied) to be obtaining parallel results for that side of the Benelux trade.

Finally, it is possible to offer a measure of the degree

⁴⁾ If we „weight” (with 1954 figures) this final average in the manner indicated by MacDougall (Economic Journal, September 1952, p. 493-94 and Appendix C.) it becomes 7.2.

to which the increase in the Belgian share of Dutch imports has been at the expense of other suppliers. We can define „at the expense of” by saying that „the rest of the world” has not been hurt if total Dutch imports of the products dealt with in our sample have increased to a greater degree than the increase in the Dutch national income.

In this way, the increased share of Dutch imports coming from Belgium would only reflect that Belgium is supplying an increased portion (or virtually all) of the much enhanced level of Dutch imports; and not that the increased Belgian share is at the expense of absolutely (and relative to Dutch income) lower exports by the „rest of the world” to the Netherlands. If we recall that (taking two recession years), the NNP of the Netherlands increased 3.8 times from 1938 to 1952, the following table is interesting in this regard:

TABLE V.

Commodity	Increase in value of Netherlands' imports 1938-'52
Clothing	2.9 times
Yarn	4.
Cloth	4.9
Dyestuffs	3.6
Machinery	5.6
Iron and steel	7.4
Coal	7.9

If we compare the growth in relative Dutch imports from Belgium to this increase in imports (taken relative to the change in income), then only in the case of iron and steel is it clear that the increased share of Belgium in Dutch import trade is not at the expense of other countries exporting to Holland.

N.E.I.

MARVIN M. KRISTEIN.

Dr. Marvin M. Kristein is a U.S. Fulbright grantee, working at the Netherlands Economic Institute at Rotterdam.

Institutionele beleggers in de Benelux

Nu de Benelux zich hoe langer hoe meer in de economische praktijk begint te realiseren wordt het verband tussen de Belgische en de Nederlandse vermogensmarkt van steeds meer belang. Door de uitgifte van enkele belangrijke obligatieleningen is dit verband reeds incidenteel gelegd. Of het evenwel ook een essentiële factor op de beide vermogensmarkten zal zijn, hangt in sterke mate af van de gistes van de institutionele beleggers ten aanzien van de aanwending van de bij hen geaccumuleerde besparingen.

Een belangrijke bijdrage tot de bestudering van dit probleem vormt een studie van de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam, tot stand gebracht in samenwerking met de Algemene Spaar- en Lijfrentekas van België¹⁾.

De samenstellers beogen met betrekking tot de institutionele beleggers het volgende vast te stellen:

- structuur en kwantitatieve betekenis zoals die tot uiting komt in de omvang van hun vermogen en van de jaarlijkse door hen aangetrokken besparingen, mede in vergelijking tot de totalen van de nationale besparingen;
- de samenstelling van hun beleggingen.

¹⁾ „Aspecten van de Belgische- en Nederlandse Institutionele Beleggers”, uitgegeven bij H. E. Stenfort Kroese N.V. te Leiden.

Het onderzoek naar de Belgische verhoudingen staat op de voorgrond, zodat men, zoals de samenstellers het uitdrukken, kan spreken van een Nederlandse studie van de Belgische institutionele beleggers.

Als institutionele beleggers worden in deze studie aangemerkt:

- spaar- en giro-instellingen;
- sociale fondsen;
- pensioenfondsen;
- levensverzekeringmaatschappijen;
- spaar- en bouwkassen (kapitalisatiemaatschappijen).

Als merkwaardig verschil tussen beide markten valt op de grote betekenis van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas van België, een autonome instelling, werkend met staatsgarantie, onder toezicht van het Rekenhof. De Algemene Spaar- en Lijfrentekas, bestaat uit 4 kassen: de Spaarkas, de Lijfrentekas, de Verzekeringskas en de Rentekas voor Arbeidsongevallen. Hiervan is de eerste van overwegende betekenis. Deze kas is het best te vergelijken met de Rijkspostspaarbank in Nederland. Bij vergelijking van de spaartegoeden van beide instellingen met de spaartegoeden bij het gehele spaarbankwezen, blijkt dat de spaarkas van de A.S.L.K., anders dan de R.P.S. een bijna monopolistische positie inneemt. Van het totale Belgische spaartegoed berustte einde 1952

bijna 85 pCt. bij de Spaarkas. De R.P.S. daarentegen beheerde 31,5 pCt. van de totale spaarbanktegoeden. Cijfers voor 1953 en 1954 zijn volgens de verslagen van de A.S.L.K. resp. 84 pCt. en 83 pCt. De afwijkende structuur in beide landen vindt zijn oorzaak in het feit, dat bij de oprichting van de R.P.S. al een goed ontwikkeld spaarbankwezen bestond, terwijl de A.S.L.K. een onontgonnen terrein voor zich had.

Zowel de R.P.S. als de Spaarkas trekken voornamelijk gelden van kleine spaarders aan, hetgeen blijkt uit het tegoed per rekeninghouder (Spaarkas: 433 gld.; R.P.S. 325 gld.).

De Lijfrentekas en de Rentekas voor Arbeidsongevallen worden gerekend tot de sociale fondsen. De betekenis van deze kassen ten opzichte van de andere sociale fondsen wordt wellicht het beste getypeerd door vergelijking van de reserves. In 1952 bedroegen de reserves van de Lijfrentekas ongeveer de helft van de totale reserves van de instellingen voor ouderdomsverzekering. De Rentekas is relatief van veel minder betekenis; de verhouding bedroeg hier 4,8 pCt.

De overwegende betekenis van de A.S.L.K. in het geheel van de institutionele beleggers blijkt uit het feit dat de beleggingen sedert 1945 ruim de helft van de totale beleggingen van de Belgische institutionele beleggers uitmaken. Beschouwt men deze verhouding over een reeks van jaren, dan blijkt dat hierin, evenals in het aandeel van het spaartegoed van de Spaarkas in de totale spaartegoeden, een langzame daling optreedt. Deze daling is evenwel van dien aard dat van een verzwakking van de positie van de A.S.L.K. voorlopig geen sprake kan zijn.

Beleggingen van de Belgische institutionele beleggers (in miljoenen frank)

	Totaal (excl. Postcheckdienst)	Waarvan A.S.L.K.	
		bedrag	in pCt.
1945.....	54.702	34.740	63,5
1946.....	56.408	33.774	59,9
1947.....	65.164	39.579	60,7
1948.....	74.360	44.765	60,2
1949.....	85.610	50.773	59,3
1950.....	94.135	53.865	57,2
1951.....	101.313	57.383	57,1
1952.....	116.166	65.951	56,8
1953 a).....	127.316	69.660	54,7
1954 a).....	140.491	74.757	53,2

a) De cijfers voor 1953 en 1954 zijn verstrekt door de A.S.L.K.

Bij bestudering van de aard van de beleggingen van de A.S.L.K. blijkt, dat haar werkzaamheid als een instelling ten algemenen nutte, niet alleen tot uiting komt in haar passieve, maar ook in haar actieve kredietbedrijf. Dit is nl. in sterke mate gericht op de financiering van objecten van een algemeen economisch en sociaal nut. Het is bij de A.S.L.K. gebruikelijk dit deel van de beleggingen aan te duiden als „sociale beleggingen” waaronder men dan verstaat: „kredietverlening aan minder goedge debiteuren tegen voordelige en aan hun specifieke behoeften aangepaste voorwaarden”. Om een indruk te geven van de betekenis van deze beleggingen zij vermeld, dat zij in 1948 23,8 pCt. en in 1952 36,8 pCt. uitmaakten van de totale beleggingen van de A.S.L.K.

In een vergelijkende studie over de Belgische en Nederlandse institutionele beleggers ware het wellicht op zijn plaats geweest meer nadruk te leggen op dit merkwaardige verschil in beleggingspolitiek. In België wordt immers een belangrijk deel belegd in de risicodragende

sfeer en wel zonder gebruik te maken van transformatie-instellingen. Dat deze politiek kan worden toegepast door de A.S.L.K. volgt uit de uitzonderlijke positie die deze instelling op de vermogensmarkt inneemt. Het zou interessant zijn te onderzoeken in hoeverre de hoge rentevoet in België samenhangt met deze monopolistische positie. Zou dit inderdaad het geval zijn, dan zou men kunnen stellen, dat de hoge rente op overheidsschuld een steun betekent voor de sociale beleggingspolitiek van de A.S.L.K., waardoor het deze instelling mogelijk is actief mede te werken aan de sociaal-economische politiek van België. Het blijkt dan dat België op dit gebied over mogelijkheden beschikt die Nederland niet kent. De in Nederland geldende wetten richten zich uitsluitend op de soliditeit van de beleggingen, terwijl de rentevoet weinig ruimte biedt voor compensatie van verliezen op de risicodragende beleggingen.

Hier speelt dus het vraagstuk van de marktform een voorname rol. In België zou men kunnen spreken van een „Teilmonopol”: één grote aanbieder van vermogen en een vrij groot aantal kleinere. In Nederland kan men niet van een monopolistische marktform spreken omdat het zgn. „beleggingsfront” lang niet die machtspositie bezit die de A.S.L.K. inneemt.

Zou er een eenheidsmarkt ontstaan, dan wordt het Belgische „Teilmonopol” dermate verzwakt, dat men nauwelijks van een monopolistische positie zou kunnen blijven spreken. Dit kan een belangrijk obstakel zijn op de weg naar éénwording van beide markten. Willen beide stelsels naar elkaar toe kunnen groeien dan zullen de gestes van de institutionele beleggers ten aanzien van hun beleggingen parallel moeten gaan lopen. Het lijkt interessant na te gaan in hoeverre beide landen bereid en in staat zullen zijn zich in dit opzicht aan elkaar aan te passen.

Bij vergelijking van de beleggingsstructuren van de Belgische en Nederlandse institutionele beleggers valt het op, dat het procentuele aandeel van de beleggingen in de overheidssector na de oorlog in België kleiner is dan in Nederland en dat het in beide landen dalende is.

Procentueel aandeel van de beleggingen in de overheidssector

	België	Nederland
1938.....	68,1	60,1
1946.....	79,7	83,1
1947.....	75,6	82,1
1948.....	72,3	79,9
1949.....	68,2	76,5
1950.....	64,6	74,6
1951.....	62,7	71,9
1952.....	62,6	70,7

Of dit verschijnsel ook samengaat met de neiging om in toenemende mate in de risicodragende sfeer te beleggen is niet met zekerheid te zeggen. Het procentuele aandeel van de industriefinanciering op het totaal van de beleggingen van de levensverzekeringmaatschappijen bedroeg voor Nederland voor de jaren 1950, 1951 en 1952 resp. 7, 6 en 6. Uit latere verslagen van de Verzekeringskamer blijkt dat dit percentage nog dalende is:

1953..... 5,5 pCt.
1954..... 4,9 pCt.

Vergelijkende cijfers voor België zijn niet beschikbaar. Een vergelijking van de bij de verschillende groepen van Belgische en Nederlandse institutionele beleggers toegevoerde middelen, leert dat in België het zwaartepunt ligt bij de spaar- en giro-instellingen. Voor Neder-

land blijken de percentages voor de pensioenfondsen en de levensverzekeringmaatschappijen aanmerkelijk hoger te liggen dan voor België. De enige opvallende verschuiving die in de loop van de jaren 1938-1952 heeft plaatsgehad is die tussen pensioenfondsen en levensverzekeringmaatschappijen. Waarschijnlijk is deze toe te schrijven aan het onderbrengen van pensioenverplichtingen van ondernemingen bij levensverzekeringmaatschappijen.

Procentuele verdeling van de bij de verschillende institutionele beleggers geaccumuleerde middelen

	1938		1952	
	België	Nederland	België	Nederland
Spaar- en giro-instellingen	55,7	36,4	54,3	37,2
Sociale fondsen	28,0	11,4	28,0	11,0
Pensioenfondsen (voor België alleen de publieke pensioenfondsen)	5,3	28,4	2,3	21,7
Levensverzekeringmaatschappijen	10,7	22,8	15,0	29,1
Kapitalisatiemaatschappijen	0,3	1,0	0,4	1,0
	100	100	100	100

In België is de omvang van het geaccumuleerde vermogen in de loop van de jaren 1938 tot 1952 viermaal zo groot geworden. Houdt men hierbij rekening met de waardedaling van de frank, zoals die tot uiting komt in de stijging van het indexcijfer voor kleinhandelsprijzen tot 416,3 (op basis 1936/38 = 100) dan betekent dit, dat de koopkracht van dit vermogen zich slechts heeft gehandhaafd. Voor Nederland geldt hetzelfde; het vermogen steeg van 5,4 miljard tot 13,6 miljard. Het indexcijfer voor de kosten van levensonderhoud (1938 = 100) was 238,5.

Een zeer globale vergelijking is gemaakt tussen de jaarlijkse besparingen bij de institutionele beleggers en het bekende gedeelte van de nationale besparingen. Uit de in de studie genoemde cijfers zijn de volgende percentages af te leiden:

Jaarlijkse besparingen bij de institutionele beleggers in pCt. van het bekende gedeelte van de nationale besparingen.

	1948	1949	1950	1951	1952
België	35	24	17	26	28
Nederland	48	36	23	21	36

Tenslotte wordt de vraag aan de orde gesteld in hoeverre de recente besluiten van de Belgische, Luxemburgse en Nederlandse Regeringen tot gedeeltelijke liberalisatie van het vermogensverkeer in de Benelux van in-

vloed kunnen zijn op de beleggingspolitiek van de institutionele beleggers.

Het resultaat van deze besluiten moet vrij beperkt geacht worden. De Belgische beleggingsvoorschriften staan alleen aan levensverzekeringmaatschappijen, kapitalisatie-ondernemingen en instellingen voor verzekering tegen bedrijfsongevallen toe in buitenlandse waarden te beleggen. Er wordt evenwel terecht op gewezen dat, gezien het lage rendement van Nederlandse effecten ten opzichte van Belgische, het niet waarschijnlijk is, dat van deze mogelijkheid op grote schaal zal worden gebruik gemaakt.

Voor de Nederlandse institutionele beleggers, die onder de Beleggingswet 1928 vallen, blijft de mogelijkheid om in buitenlandse waarden te beleggen, ook na de jongste wijziging, beperkt. De Memorie van Antwoord van 3 mei j.l. stelt trouwens nadrukkelijk dat de voorgestelde verruiming hoofdzakelijk dient ter financiering van het Nederlandse bedrijfsleven.

De overige institutionele beleggers zijn niet aan wettelijke beleggingsvoorschriften gebonden, doch onderworpen aan bij de wet ingesteld toezicht. Voor de spaar- en boerenleenbanken is De Nederlandsche Bank het toezicht houdende orgaan; voor de levensverzekeringmaatschappijen, de bedrijfs- en de ondernemingspensioenfondsen, de Verzekeringskamer. Het beleid van deze toezicht houdende organen wordt een belangrijke factor in het geliberaliseerde Belgisch-Nederlandse kapitaalverkeer. In het bijzonder is het daarbij van belang of deze organen België zullen beschouwen als Unie-partner, dan wel als buitenland zonder meer.

Uit het voorgaande blijkt, dat de liberalisatie van het Belgisch-Nederlandse kapitaalverkeer nog geenszins de vorming van een eenheidsvermogensmarkt betekent. Dit zal voor een belangrijk deel afhangen van de mate waarin de institutionele beleggers van de verruimde mogelijkheden gebruik zullen maken. Of zij er ook gebruik van kunnen maken hangt af van de bepalingen die op dit gebied in beide landen worden gemaakt door de wet en de toezicht houdende organen. Deze bepalingen hangen voor een belangrijk deel samen met de sociaal-economische functie van de institutionele beleggers. Wil dus een doorwerking van de liberalisatie te verwachten zijn, dan zal in beide landen de bereidheid moeten bestaan, in het beleid dat ten aanzien hiervan wordt gevoerd, een zekere parallelliteit na te streven.

's-Gravenhage.

Drs. J. K. NIEUWENHUIZEN.

Het landbouwonderwijs in Nederland

In het recente verleden is in dit tijdschrift reeds enkele malen de aandacht gevestigd op het landbouwonderwijs¹⁾. Dat wij thans weer dit onderwerp in kort bestek aan de orde willen stellen, houdt verband met de publikatie van een statistiek over het landbouwonderwijs door het C.B.S. In 1955 is nl. bij de jaarlijkse inventarisatie van de gewassen en de veestapel tevens opgenomen welk onderwijs de boeren en tuinders en hun op het bedrijf meewerkende zoons van 25 jaar en ouder hadden genoten. Deze gegevens, welke door het C.B.S. per gemeente zijn verwerkt naar de grootte der bedrijven en verschillende leeftijdsgroepen, verstrekken een uitstekend inzicht

in de stand van zaken ten aanzien van het landbouwonderwijs in de verschillende delen van ons land.

Over de noodzaak van het volgen van landbouwonderwijs behoeft weinig te worden gezegd. De snelle ontwikkeling van de landbouwwetenschap en -techniek stelt steeds zwaardere eisen aan de bedrijfsvoering op het landbouwbedrijf, temeer, daar de ontwikkeling duidelijk wijst in de richting van een meer individuele bedrijfsvoering, d.w.z. een bedrijfsbeleid gericht op en aangepast aan de speciale omstandigheden van het afzonderlijke bedrijf. Ofschoon de noodzaak van voldoende theoretische vakscholing voor toekomstige boeren zeer evident is, is het moeilijk kwantitatief de vruchten na te gaan, die het landbouwonderwijs oplevert. Ir.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” 's van 1952 no's 1854 en 1855 en van 1955 no. 1972.

Ir. Maltha schreef indertijd in dit blad: „Het is niet mogelijk om in cijfers de invloed van onderzoek, onderwijs en voorlichting op de produktiviteit van de Nederlandse landbouw aan te geven. . . . Let men op de produktiviteitsverhoging per oppervlakte-eenheid, dan is deze invloed zo groot, dat Nederland daardoor behoort tot de landen met de grootste produktiviteit in de landbouw ²⁾. Uit onderzoekingen van Kneppelhout en Van der Ban in resp. Winterswijk en Woudenberg is overigens wel duidelijk gebleken, dat het volgen van landbouwonderwijs de bedrijfsvoering gunstig beïnvloedt.

Gezien het bovenstaande zal het niet verwonderen, dat — nu het landbouwonderwijsapparaat in vrijwel alle gebieden van ons land in de breedte voldoende is uitgebouwd — men gaat denken aan een verdieping van dit onderwijs. Was in het begin van deze eeuw de landbouw cursus (avondonderwijs) de belangrijkste onderwijsvorm, thans staat het dagonderwijs — Lagere Landbouwschool of Landbouwwinterschool — op het eerste plan. Hierbij kan worden aangetekend, dat in de meeste gebieden van ons land de Lagere Landbouwschool (1 of meer dagen per week gedurende 4 jaar) overheerst. Er zijn nu plannen in voorbereiding om het aantal lessen aan dit schooltype belangrijk uit te breiden.

Na deze meer algemene opmerkingen zullen enkele kanttekeningen worden geplaatst bij de door het C.B.S. gepubliceerde cijfers. Onderstaande tabel geeft een inzicht in het door de bedrijfshoofden en hun zoons genoten onderwijs in enkele groepen van gebieden.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 1952 no. 1852.

Allereerst blijkt uit deze tabel, dat de zoons meer onderwijs hebben gevolgd dan hun vaders (kolom 2 en 4). In deze cijfers weerspiegelt zich in feite de geleidelijke uitbouw en verdieping van het onderwijsapparaat gedurende de laatste halve eeuw. De bedrijfshoofden beslaan immers naar de leeftijd gezien een traject van 30 tot 65 jaar, terwijl het merendeel van de meewerkende zoons tussen de 25 en 35 jaar oud is. Niet alleen kwantitatief is de onderwijssituatie onder de zoons het gunstigst, ook kwalitatief komen zij met betere cijfers uit de bus; men vergelijkte hiertoe slechts het percentage personen met dagonderwijs (kolom 3 en 5).

Bezie men het onderwijs naar gebieden, dan blijken de zeeleigebieden in vele opzichten de beste papieren te hebben. Geheel toevallig is dit niet, daar in deze gebieden met doorgaans grote bedrijven de boerenstand reeds van ouds veel belangstelling heeft gehad voor de landbouwwetenschap en het landbouwonderwijs. En aangezien in de vooroorlogse periode de behoefte van de plaatselijke bevolking aan landbouwonderwijs een zeer belangrijke rol speelde bij de beslissing tot oprichting van een landbouwschool, kwam in deze gebieden dan ook het eerst een behoorlijk net van scholen tot stand.

Overigens springt, bij vergelijking van de onderwijsgegevens van zoons en vaders, duidelijk in het oog dat de wat onderwijs betreft „achtergebleven gebieden” in snel tempo bezig zijn hun achterstand in te halen. Dit treedt nog duidelijker te voorschijn, wanneer men de onderwijsgewoonten van de op dit moment van de Lagere School komende boerenzoons in de verschillende delen van het land met elkaar vergelijkt. In de periode

Agrarisch onderwijs van bedrijfshoofden en medewerkende zoons

(op bedrijven, 5 ha en groter) a)

Gebied	Bedrijfshoofden		Medewerkende zoons van 25 jaar en ouder		EINDBESTEMMING DER LEERLINGEN PER 1 JAN. 1951 b)		
	met agrarisch onderwijs in pCt. v/h totaal (incl. curs.)	met dagonderwijs in pCt. v/h totaal c)	met agrarisch onderwijs in pCt. v/h totaal (incl. curs.)	met dagonderwijs in pCt. v/h totaal c)	Middelbare onderwijsinstellingen	Lagere landbouwscholen	Algemene landbouwcursussen
						in pCt. v/h totaal aantal leerlingen	
1	2	3	4	5	6	7	8
A. Zeeleigebieden:							
1. Noordelijk Zeeleigebied	60	34	90	65	41	42	17
a. in Groningen	67	43	93	70	—	—	—
b. in Friesland	52	23	89	61	—	—	—
2. Z.W. Zeeleigebied	47	18	86	53	32	46	22
a. in Zeeland	45	17	82	50	43	38	19
b. in Noord-Brabant	59	22	95	56	—	—	—
c. in Zuid-Holland	44	18	82	50	18	62	20
Totaal N. en Z.W. Zeeleigebieden	52	24	87	55	36	41	23
Noordoostpolder	52	31	88	56	—	—	—
Wieringermeer	75	36	100	86	—	—	—
B. Weidestrekken:							
1. Noordelijk Weidegebied	45	13	82	46	25	47	28
a. in Friesland	48	16	85	50	38	52	10
b. in Overijssel	42	11	78	41	16,	43	41
2. Westelijk Weidegebied	40	10	81	38	19	53	28
a. in Zuid-Holland en Utrecht	42	7	79	30	13	54	33
b. in Noord-Holland	37	14	86	55	33	53	14
Totaal N. en W. Weidestrekken	42	11	81	41	21	51	28
C. Rivierkleigebieden:							
1. Centraal rivierkleigebied	44	12	90	40	16	60	24
2. Zuid-Limburg	54	13	79	43	16	67	17
Totaal Rivierkleigebieden	47	12	87	41	16	63	21
D. Zandgronden:							
1. Noordelijk Zandgebied	44	16	78	47	22	52	26
2. Oostelijk Zandgebied	50	11	84	34	23	38	39
3. Centraal Zandgebied	43	6	80	24	12	42	46
4. Zuidelijk Zandgebied	61	14	92	37	14	39	47
Totaal Zandgronden	52	13	86	37	18	42	40

a) Bron: C.B.S.- Landbouwtelling 1955. Hoofdberoep landbouwer/veehouder.

b) Bron: L.E.I.; zie ook „E.-S.B.” 1952.

c) Lagere Landbouwschool, Landbouwwinterschool en Middelbare Landbouwschool.

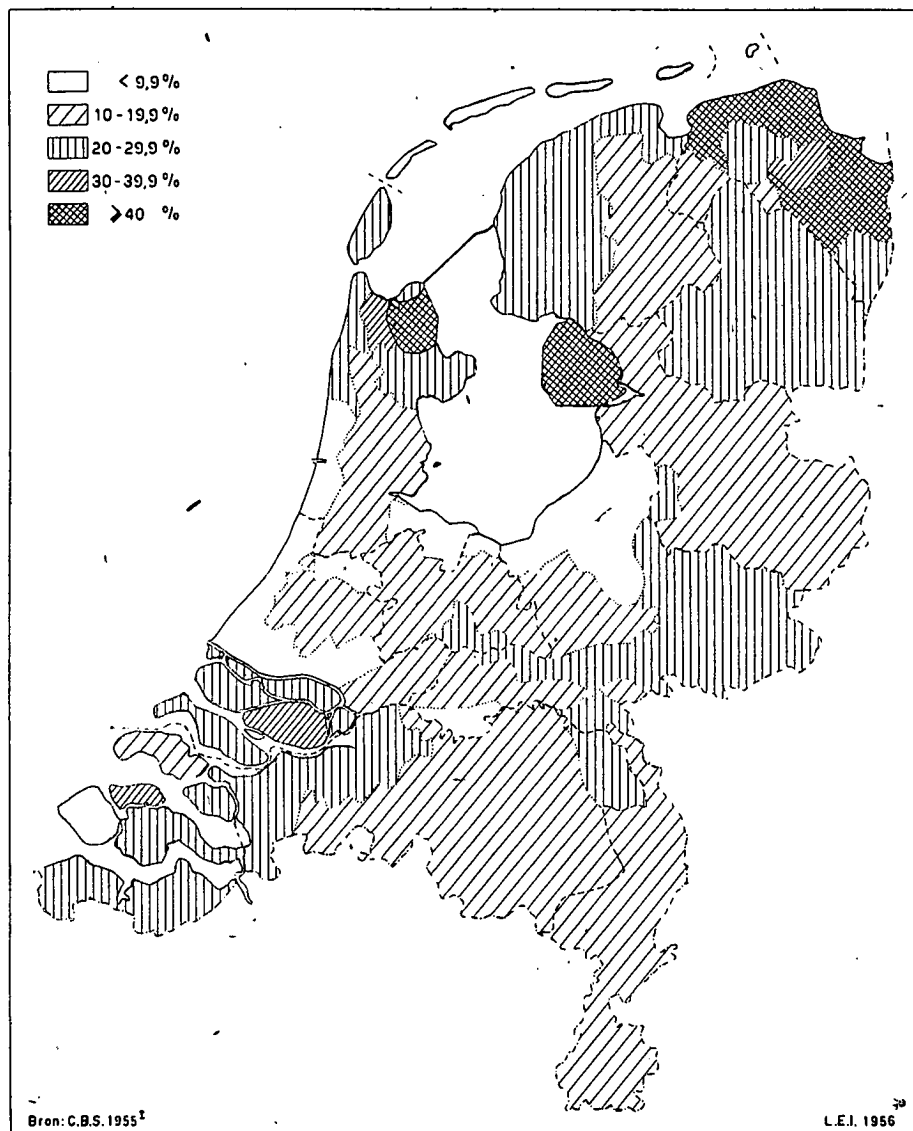
na 1945 is nl. de uitbouw van het onderwijsnet in de achtergebleven gebieden — in het bijzonder op de zandgronden — krachtig ter hand genomen — thans nagenoeg voltooid.

In de kolommen 6, 7 en 8 is de eindbestemming vermeld van de leerlingen, die in 1951 een of andere vorm van agrarisch onderwijs volgden. Deze gegevens zijn niet ontleend aan de hiervoorvermelde C.B.S.-statistiek, maar ontleend aan een berekening van het L.E.I., welke indertijd ook via dit blad is gepubliceerd. De grotere betekenis van het dagonderwijs voor de huidige „leerplichtige” boerenzoons in vergelijking met de boerenzoons van 25 jaar en ouder en met de bedrijfshoofden blijkt overduidelijk.

Uit het cartogram krijgt men een meer visueel beeld van de geografische verschillen in de onderwijssituatie. In dit cartogram is voor de landbouwgebieden in vijf klassen het percentage bedrijven groter dan 5 ha met dagonderwijs aangegeven. Indien het bedrijfshoofd en/of één van zijn meewerkende zoons dagonderwijs had gevolgd, is het desbetreffende bedrijf opgenomen in de groep bedrijven met dagonderwijs. Het spreekt welhaast vanzelf, dat men in grote lijnen gezien uit dit cartogram dezelfde indruk verkrijgt als uit de cijfers van de hiervoor besproken tabel. De opmerking kan nog worden gemaakt, dat het in de praktijk nog wel verschil uitmaakt of een bedrijfshoofd onderwijs heeft gevolgd of zijn op het bedrijf meewerkende zoon. In het laatste geval zal het van de omstandigheden afhangen of de zoon kans krijgt meer moderne opvattingen inzake de bedrijfsvoering op het bedrijf in te voeren. In het bijzonder in enkele gebieden op de zand- en rivierkleigronden is de gemeenschap nog patriarchaal ingesteld en hebben de meewerkende zoons weinig invloed op de gang van zaken.

De door het C.B.S. verzamelde onderwijsgegevens hebben meer dan alleen statistische waarde. Uit het hebben van een juist inzicht in de theoretische vakbekwaamheid van de zittende generatie van boeren in een bepaald gebied kunnen bepaalde overheidsinstellingen lering trekken voor het te voeren beleid. Men denke bijv.

Percentage bedrijven groter dan 5 ha met dagonderwijs

in dit verband aan de voorlichting door de Landbouwvoorlichtingsdienst en aan de voor- en nazorg bij ruilverkavelingen door de Cultuurtechnische Dienst.

Het zal in dit verband evenwel zaak zijn niet alleen aandacht te besteden aan het agrarisch onderwijs, dat in het verleden is gevolgd, maar ook aan de huidige onderwijssituatie. M.a.w. men zal zich een indruk moeten vormen van de onderwijsgewoonten van de boerenzoons, die op dit moment van de Lagere School komen en een beroep in de landbouw kiezen. Hoeveel van deze zoons gaan agrarisch onderwijs volgen en welke vormen? Immers in de na-oorlogse periode heeft zich een sterke uitbreiding van het aantal scholen voor landbouwonderwijs voltrokken. De mate van scholing van de huidige 15-19 jarige boerenzoons zal dan ook in de wat onderwijs betreft achtergebleven gebieden aanzienlijk kunnen verschillen van die van de zittende generatie van boeren.

Rotterdam.

R. RIJNEVELD.

BLIJF BIJ — LEES DE E.-S.B.!

De economische situatie in West-Duitsland en de N.A.V.O.-verplichtingen

Door de recente maatregelen van de Bank Deutscher Länder en de daarop gevolgde moeilijkheden in het kabinet, is het probleem van Duitslands economische situatie opnieuw in het centrum der belangstelling gekomen. Terwijl enerzijds de Bank Deutscher Länder, en met haar enige leden van het kabinet, spreken van een inflatie die beteugeld moet worden, menen anderen, o.a. de voorzitter van het Bundesverband der Deutschen Industrie, dat van een dergelijke situatie geen sprake is en verlangt men zelfs een aantal vrij belangrijke belastingverlagingen. In het bijzonder met het oog op de bewapeningsverplichtingen ingevolge het lidmaatschap van de N.A.V.O. verdient Duitslands economische positie de aandacht.

De economische situatie.

De economische expansie, die voor Duitsland reeds acht jaren ononderbroken gaande is, was in 1955 uitermate groot. Het nationaal produkt steeg met 11 pCt., terwijl de produktstijging in de industrie zelfs 15 pCt. bedroeg. Recordcijfers werden genoteerd, in het bijzonder, in de metaalindustrie en in de auto-industrie (30 pCt.), doch ook de toeneming van de produktie van de bouwnijverheid met 10 pCt. is vermeldenswaard, daar deze bedrijfstak in 1954 reeds op volle capaciteit werkte. Ofschoon de toeneming in alle uitgavencategorieën aanzienlijk was, heeft vooral de stijging van de particuliere consumptie met 11 pCt. de ontwikkeling van de produktie gestimuleerd.

De produktietoeneming kwam tot stand door een grotere werkgelegenheid ad 5 pCt. en een stijging van de arbeidsproductiviteit van bijna 6 pCt. Meer dan in andere jaren is de produktietoeneming mogelijk gemaakt door een stijging van de arbeidsproductiviteit, hetgeen wellicht wijst op een, voor het eerst in 1955 gevoelde, verkrapping van de arbeidsmarkt. Ook in Nederland hebben wij de laatste jaren dit verschijnsel kunnen constateren. De werkloosheid in West-Duitsland is voor het jaar als geheel nog steeds betrekkelijk groot. In 1955 beliep zij ruim 5 pCt. van de actieve afhankelijke beroepsbevolking, een zeer hoog percentage vergeleken met de werkloosheidspercentages in de nabuurlanden.

Ondanks de belangrijke expansie is de interne monetaire situatie betrekkelijk stabiel gebleven. De loonstijging van 6 pCt. werd nagenoeg volledig gecompenseerd door de stijging van de arbeidsproductiviteit, zodat uit dien hoofde geen opwaartse pressie op het prijsniveau werd uitgeoefend. Dit was wel het geval met de stijging van de invoerprijs ad. 2 pCt., maar aangezien de importquote in de totale afzet slechts 20 pCt. bedraagt, kan deze geringe stijging niet de mutatie in de prijsindex van de kosten van levensonderhoud en de groothandelsprijzen — beide indices stegen 2 pCt. — verklaren. Een lichtelijk inflatoire prijsbeweging heeft zich dus zonder twijfel ook in 1955 voorgedaan, al is deze prijsstijging eerst in de eerste maanden van 1956 belangrijker geworden. Voor een gedeelte is deze laatste prijsstijging veroorzaakt door de gestegen landbouwprijzen ten gevolge van de weersomstandigheden in februari 1956; voor een ander gedeelte moet de oorzaak gezocht worden in de recente loonstijgingen, die de stijging van de arbeidsproductiviteit schijnen te overtreffen.

Gevaarlijker is de situatie in de woningbouwsector en in de industrieën die voornamelijk kapitaalgoederen produceren. De produktiecapaciteit is volledig benut en de daar optredende prijsstijgingen zijn aanzienlijk. De aandacht van de Regering en van de Bank Deutscher Länder is dan ook begrijpelijkerwijze vooral op deze sectoren gericht, in het bijzonder ook, omdat deze sectoren een nieuwe belasting zullen ondergaan als de bewapening gaat beginnen.

De invloed van de bewapening.

De invloed van de bewapening op de economische situatie van West-Duitsland is tweërlei: allereerst is er het directe effect voor de arbeidsmarkt van de oproeping der manschappen, in de tweede plaats is van belang de invloed die de toeneming der materiële bestedingen op het economisch leven heeft. Laten wij beginnen met te trachten te achterhalen wat het effect voor de arbeidsmarkt is van de vorming van het leger. Volgens de overeenkomsten van Londen en Parijs zou West-Duitsland in 1955 ca. 100.000 manschappen onder de wapenen moeten brengen. Of dit arbeidskrachte ten gevolge heeft hangt voornamelijk af van het tijdstip waarop deze oproeping zal geschieden, zoals in het onderstaande zal worden aangetoond.

De vraag naar arbeidskrachten.

Onder vrij optimistische verwachtingen kan de toeneming van de produktie in Duitsland voor 1956 t.o.v. 1955 worden geraamd op 8 pCt. Gedurende de eerste vier maanden in 1956 was immers de industriële produktie van Duitsland 11 pCt. hoger dan in de overeenkomstige periode van 1955, terwijl in 1955 voor dezelfde periode de toeneming t.o.v. 1954 16 pCt. bedroeg. Rekening houdende met de investeringsbeperkende maatregelen en de vergrote invoer ten gevolge van de invoerrechtenverlaging, mag de toeneming der industriële produktie voor 1956 op 10 pCt. worden geraamd. Ten gevolge van de slechte weersomstandigheden in februari 1956 zal de toeneming van de landbouwproduktie beperkt blijven tot 1 à 2 pCt., terwijl voor de produktie van de dienstensector een zelfde toeneming als in 1955 mag worden verwacht (ca. 5 pCt.). Dit leidt tot een stijging van het totale nationale produkt met 8 à 9 pCt. Overeenkomstig de ontwikkeling in de laatste jaren mag worden verwacht dat hiervan 4 à 5 pCt. uit een stijging van de arbeidsproductiviteit zal komen. Het beroep op de arbeidsmarkt zal dus maximaal 4 pCt. bedragen ofwel 700.000 manjaren. Vermeerderd met de 100.000 manjaren benodigd voor de vorming van het leger betekent dit een beroep op de arbeidsmarkt van 800.000 manjaren.

Het aanbod van arbeidskrachten.

De sterke daling van het geboortecijfer gedurende de oorlogsjaren zal waarschijnlijk voor het eerst in 1956 een merkbare invloed op het natuurlijk accres van de beroepsbevolking uitoefenen. In tegenstelling met voorgaande jaren, waarin het natuurlijk accres ca. 300.000 personen per jaar bedroeg, wordt de aanwas in 1956 geraamd op 150.000 personen.

Een tweede belangrijke aanbodfactor voor de Duitse

arbeidsmarkt is de immigratie. In de periode 1953-1955 beliep deze gemiddeld 300.000 personen per jaar en 50 pCt. hiervan kan tot de beroepsbevolking gerekend worden. Gedurende de eerste maanden van 1956 was de immigratie nog iets hoger dan in het voorafgaande jaar, zodat een raming van een aanbod van 150.000 beroepsbeoefenaren uit dien hoofde zeker verantwoord is.

De derde aanbodsfactor wordt gevormd door het zgn. additionele aanbod, d.w.z. de overgang van zelfstandige naar onzelfstandige arbeid en de opneming in het arbeidsproces van personen, die voordien niet aan het arbeidsproces deelnamen. De krachtige expansie in de jaren 1950-1955 is ongetwijfeld de oorzaak geweest van het vrij hoge aanbod van deze factor. De ook in 1956 nog voortgaande expansie zal vermoedelijk een zelfde aanbod creëren als in voorgaande jaren, nl. ca. 100.000 personen. Dit heeft ten gevolge, dat het geraamde produktievolume slechts bereikt kan worden bij een afnemende werkloosheid met ca. 400.000 personen. Het jaargemiddelde der werkloosheid komt aldus op 500.000 of ca. 3 pCt. van de actieve afhankelijke beroepsbevolking. Dit lijkt een voldoende hoog percentage om een normaal functioneren van de arbeidsmarkt te garanderen, maar rekening houdend met het seizoenpatroon van de Duitse werkloosheid betekent dit een werkloosheid van ca. 1 pCt. in de maanden juli-augustus-september, hetgeen ongetwijfeld leidt tot spanningen op de arbeidsmarkt in die maanden. Wordt de lichte pas effectief opgeroepen eind 1956, dan zullen toch zekere spanningen op de arbeidsmarkt in de zomermaanden onvermijdelijk zijn.

De invloed van de materiële bestedingen.

Ten aanzien van de invloed die door verhoging der materiële defensie-uitgaven op het economisch leven uitgeoefend zal worden is thans met minder zekerheid een uitspraak te doen. Hoewel het oorspronkelijk in de bedoeling lag de Duitse bijdrage in de geallieerde bezettingskosten te doen ophouden na 5 mei 1956, schijnen thans de westelijke mogendheden voor een verdere continuatie van deze bijdrage tot 5 mei 1957 geporteerd te zijn. De Westduitse Regering schijnt hierin slechts te willen toestemmen als deze bijdrage in mindering mag komen van de „eigenlijke” defensie-uitgaven, zoals die waren gepland voor die periode. Overleg over deze kwestie is nog gaande, doch zeker is, dat de materiële defensie-uitgaven voor Duitsland in 1956 niet erg belangrijk zullen zijn¹⁾.

¹⁾ Inmiddels is een overeenkomst tussen de Westduitse Regering en de geallieerden getroffen waarbij wordt voorzien in een verdere continuatie der bezettingkosten ad 1.400 miljoen D.M. De eigenlijke „defensie-uitgaven” zullen met dit bedrag verminderen.

INGEZONDEN STUKKEN

Fiscale voorraadwaardering

Drs. G. Slot te Rotterdam schrijft ons:

Naar aanleiding van het artikel „Fiscale voorraadwaardering” van de heer Drs. R. Burgert in „E.-S.B.” van 30 mei jl. zou ik het volgende willen opmerken.

In het begin van het artikel wordt onder punt 3 gezegd, dat het „Liefstinck-stelsel” inhield, dat prijsdaling beneden het niveau van 1 januari 1950 automatisch het oude systeem van winstbepaling (als regel waardering van de voorraad tegen de laagste van kostprijs of marktprijs) in ere zou herstellen. Deze mededeling is niet juist, zal althans bij menige lezer een verkeerde indruk wekken. De ministeriele resolutie van 7 november 1951, no. 127, waarbij het zgn. lifo-stelsel werd geïntroduceerd, stelt onder (13): „Goed koopmansgebruik brengt mede, dat bij een daling van de marktprijs beneden de aange-

Bijzonder grote problemen zullen naar alle waarschijnlijkheid niet ontstaan, afgezien wellicht voor de bouw-nijverheid. Deze bedrijfstak, die thans het meest overspannen is, zal ongetwijfeld de eerste en belangrijkste bijdrage tot de defensie moeten leveren en uitvoering van militaire orders is hier niet mogelijk zonder drastische inkrimping van de activiteit in de civiele sector. Voor de overige bedrijfstakken hoeft men de situatie niet al te somber in te zien. In de textielsector is nog wel enige ruimte voor een verdere produktie-uitbreiding, en ofschoon deze ruimte minder aanwezig is in de metaalnijverheid, is import van de voor de defensie benodigde metaalgoederen — gezien vanuit het standpunt van de Westduitse betalingsbalans — zeer wel mogelijk. De Regering schijnt ook van plan te zijn vrij sterk de nadruk op de import te leggen bij de vervulling van de defensie-taak. Belangrijke inflatoire repercussies zijn daarom voor 1956 nog niet te verwachten.

Samenvatting.

Of de recente discontoverhogingen door de Bank Deutscher Länder het beoogde effect zullen bereiken valt uiteraard nog niet te zeggen. De produktie-uitbreiding in de bedrijfstakken die hoofdzakelijk investeringsgoederen voortbrengen is de laatste maanden minder geweest dan de expansie in de consumptiegoederensector. Nu West-Duitsland in de situatie is beland, waarin de toekomstige produktiestijging voornamelijk teweeg gebracht zal moeten worden door „capital deepening”, is een ongeseelteerde afremming der investeringen hachelijk. Voor 1956 is een dergelijke afremming niet vereist voor de defensie-inspanning, omdat deze op andere wijze opgevangen kan worden.

Beter lijken ons toe de maatregelen, welke de Regering zich voorstelt te nemen ten aanzien van de verlaging der invoerrechten en een verdere liberalisatie van de dollar-invoer, omdat zij weinig structurele schade berokkenen. In economisch opzicht onbegrijpelijk — hoewel politiek beter verstaanbaar — is het plan tot verlaging van de belastingen (o.a. vermindering van de inkomstenbelasting met 10 pCt. voor inkomens beneden 25.000 D.M.). Gezien de ongetwijfeld aanwezige spanningen is een dergelijke belastingverlaging in deze hoogconjunctuur onverantwoord. Al mogen de defensie-inspanningen dit jaar gering blijven, een extra stimulans ten aanzien van de consumptieve uitgaven kan alleen de ongetwijfeld reeds aanwezige spanningen vergroten.

Parijs.

Drs. W. VAN DEN WILDENBERG.

nomen basisprijs de lagere marktprijs bij de voorraadwaardering wordt aangehouden. Anderzijds brengt het lifo-stelsel mede, dat indien de marktprijs wederom stijgt, de stijging wordt gevolgd, totdat de prijs het niveau van de basisprijs heeft bereikt”. Dit betekent niet dat het oude systeem in ere wordt hersteld, maar dat de belastingplichtige op de eventueel beneden de vaste basisprijs gelegen marktprijs mag waarden. Zodra de marktprijs stijgt boven de vaste basisprijs geldt weer de waardering naar die vaste basisprijs, d.i. in het algemeen de prijs van 1 januari 1950. Het Liefstinck-stelsel was niet en heeft nooit bedoeld te zijn een tijdelijk toegepaste methode ter elimineren van de Korea-fluctuaties, een middel om de winsten over een beperkt aantal jaren te nivelleren. Korea was slechts een aanleiding tot invoering van het stelsel.

De volgende kanttekening die ik wil plaatsen is bedoeld als accentverlegging en betreft de opmerking, dat de produkten in industrie en handel in technisch opzicht vaak ingrijpend veranderen, maar dat gevreesd moet worden, dat de Hoge Raad de ijzeren voorraadtheorie beperkt zal interpreteren; namelijk alleen zal aanvaarden voor identieke, althans soortgelijke of soortverwante goederen.

Naar mijn mening zou voor deze vrees minder aanleiding behoeven te bestaan, indien de officiële vaderlandse bedrijfshuishoudkunde zich bij de formulering van het winstbegrip op een essentieel en in de praktijk uitermate belangrijk punt als dat van de zgn. economische vervanging van de voorraad niet had beperkt tot nauwelijks uitgewerkte algemeenheden, bijv. om bij de vervangingswaardetheorie te blijven: vervanging door een goed, dat dezelfde dienst verricht, dat dezelfde functie vervult, dat dezelfde betekenis heeft voor de inkomensvorming. Zoals de heer Burgert reeds opmerkte, zijn ook aan de toepassing van de Amerikaanse dollar-waue-methode bezwaren verbonden. M.i. is een zgn. vereenvoudigde vervangingswaardeleer (afboeking van prijsverschillen één maal per jaar) evenmin een oplossing: hoe worden de prijsverschillen berekend op goederen die door goederen van andere fysieke aard worden of zijn vervangen?

De vraag zal moeten worden beantwoord, wat in concreto de term economische vervanging inhoudt voor niet vereenvoudigde situaties. Nu de wetgever het blijkbaar mogelijk heeft gemaakt ook voor de belastingheffing gebruik te maken van sommige van die verworvenheden van de bedrijfshuishoudkunde, die reeds vaak aan de fiscus ten voorbeeld zijn gesteld, blijkt deze bedrijfshuishoudkunde ons te laten staan met een ontoereikend apparaat. De hoop dient dan ook niet zozeer te zijn gericht op een verder doordringen van economische opvattingen op het terrein van de fiscale voorraadwaardering, als wel op een verder uitbouwen van het ijzeren voorraadstelsel en van de vervangingswaardetheorie, gesteld dat ook deze laatste fiscaal aanvaard zou worden, tot op grote schaal bruikbare methoden van winstberekening. Een ander en wellicht onvermijdelijk alternatief zou kunnen zijn de erkenning, dat de bedrijfshuishoudkunde waardevolle gedachten heeft ontwikkeld, maar dat zij ons niet alleen geen objectief, maar ook geen algemeen bruikbaar winstbegrip heeft geschonken.

Drs. J. D. P. Weitmann te Rotterdam schrijft ons:

Het over de evolutie van het fiscale winstbegrip gestelde artikel van de heer Drs. R. Burgert in „E.-S.B.” van 30 mei jl. heeft voor een belangrijk deel mijn instemming, doch behoeft naar mijn mening hier en daar enige aanvulling dan wel een correctie. Geïnteresseerden in het bovengenoemde onderwerp kunnen namelijk, indien zij alle betreffende stukken rond het arrest niet kennen, licht enkele passages uit het artikel misvatten, althans pessimistisch opvatten, reden waarom ik het volgende wil opmerken:

Halverwege zijn artikel schrijft de heer Burgert:

„Technische vooruitgang, smaak en mode zijn oorzaak, dat de produkten in de industrie en handel in technisch opzicht vaak ingrijpend veranderen. Dan kan zich de situatie voordoen, dat de goederen in begin- en eindvoorraad niet meer identiek zijn”.

Doordat nu in de betreffende uitspraak van de Hoge Raad is gesteld dat belastingplichtigen slechts de voor-

raden tegen een vaste basisprijs (1949) mogen waarden indien de opeenvolgende balansvoorraden „soortgelijk althans soortverwant” zijn, meent de heer Burgert, dat er slechts weinig bedrijven zullen zijn die „toevallig bevoorrecht” het recht krijgen om fiscaal waardeinstijgingen van de voorraad buiten de belastbare winst te houden. De heer Burgert stelt als lichtpunt hier tegenover dat zij, die niet „toevallig bevoorrecht” raken, wellicht moed kunnen putten uit de ontwikkeling van het lifo-stelsel in Amerika.

Naar mijn mening echter kan die moed ook geput worden uit het door de heer Burgert aangehaalde arrest zelf. In het arrest namelijk verwerpt de Hoge Raad weliswaar de door belastingplichtige voorgestelde vaste waardering van de voorraden „voor zover zij in het bedrijf dezelfde functie vervullen als de voorraden per het begin van het boekjaar, ongeacht hun technische aard”, maar de Hoge Raad motiveert dit verwerpen als volgt:

„dat hierin geen voldoende beperking is gelegen met betrekking tot de omvang en de aard van de voorraad, welke naar de vaste basisprijs mag worden gewaardeerd;

dat het toch mogelijk is — bijvoorbeeld bij een gewijzigde produktiemethode, bij verandering van het produkt of bij wijziging van de gebezigde grondstof —, dat een grotere ofwel een uit geheel andere goederen bestaande voorraad dezelfde functie vervult als de bij het begin van het boekjaar normale voorraad toen vervulde”.

De zinsnede: *dat een grotere ofwel een uit geheel andere goederen enz.*, is naar mijn mening al een vrij duidelijke richtlijn en misschien ook wel het door de heer Burgert gezochte lichtpunt. Dit laatste schijnt te meer, als ik de toelichting van de Staatssecretaris van Financiën bij zijn cassatiemiddel memoreer. Ik wil hierbij vaststellen dat het verwerpen van „een grotere voorraad” door de Hoge Raad wel door niemand als onbillijk of niet-economisch beschouwd zal worden. Rest dus alleen: „uit geheel andere goederen” waarmee naar mijn mening de door de Hoge Raad gebezigde term „soortgelijk althans soortverwant” nauw samenhangt. Immers, de Staatssecretaris stelde het volgende in zijn toelichting:

„Belanghebbende spreekt in punt 2 van haar stelsel over voorraden die dezelfde functie vervullen als de bij de aanvang van het boekjaar 1949/50 aanwezige voorraden, ongeacht haar technische aard. Welke deze functie is, wordt niet nader aangegeven.

Deze functie kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de inkomensvorming bij belanghebbende in het algemeen of op de werkgelegenheid voor een bepaald aantal werknemers.

Het is duidelijk dat aldus voorraden van geheel andere aard dan de in 1949 aanwezige, toch dezelfde functie kunnen vervullen. Bij overgang op andersoortige voorraden, ongeacht of deze wel of niet verwantschap vertonen met de in 1949 aanwezige, wordt of het prijsniveau of het prijsverloop van die voorraden sedert 1949 van invloed op de winstberekening, terwijl de vermelde factoren *hemelsbreed* kunnen verschillen van die welke ten aanzien van de in 1949 aanwezige voorraden gelden.

De onderneming heeft het bedoelde prijsverloop daarenboven zelf niet aan de lijve ondervonden. Een en ander houdt in dat soms een verlies tot uitdrukking wordt gebracht, zonder dat daartoe in redelijkheid aanleiding bestaat”.

De geursiveerde woorden: inkomensvorming en hemelsbreed, zijn hier de punten waar het om draait. Immers, inkomensvorming is zowel mogelijk door het fabriceren van Bulldozers als van nylon-shawls. Extreem beschouwd zou bij omschakeling in bijv. 1960 van bulldozers op shawls het bedoelde waarderingsstelsel gebezigd kunnen worden met gebruikmaking van dezelfde peildatum (1949/50) indien de functie van de voorraad inderdaad beschouwd werd als „*inkomensvorming*”, dus ongeacht haar technische aard in die zin. Dit laatste heeft echter bij belanghebbende stellig nooit voorgezet en al ware het slechts, omdat haar statutaire doelstelling zulks

niet toeliet! Anderzijds was het wel zo, dat het volgens de letter van de oorspronkelijke tekst te stellen was. Tegen deze terechtwijzing was dan ook geen enkel bezwaar, integendeel het kan eerder als een vermaan worden gezien de bedoeling van belanghebbende nader te preciseren dan als een beperking van het gekozen systeem.

Al met al komt het mij voor dat het begrip „soortgelijk en soortverwant” door de vermelde toelichting op het cassatiemiddel van de Staatssecretaris enige „negatieve” verduidelijking heeft ondergaan en dat het dus bepaald niet zo pessimistisch behoeft te worden besohouwd, noch dat het Amerikaanse lifo-stelsel hier hulp moet bieden. Of, zoals de heer Burgert schrijft, de vrees de overhand moet hebben dat desondanks de Hoge Raad in de verdere praktijk zal overhellen naar de geheel andere kant van het hierboven in al zijn extremiteiten gestelde voorbeeld, meen ik dan ook te mogen betwijfelen. Uit de uitspraak blijkt immers een overheersend begrip voor goed koopmansgebruik, waarvan veilig stellen van de liquiditeit een onderdeel is¹⁾. Waar de gulden middenweg zal komen te liggen valt echter niet te bezien; te verwachten is naar mijn mening wel dat „goed koopmansgebruik” hierbij zal prevcleren, niet de uitsluitend technische criteria van „nauw soortgelijk, althans soortverwant”.

De heer Burgert bespreekt vervolgens de grootte van de ijzeren voorraad, met alle problemen van dien. Hij schrijft:

„Theoretisch volkomen juist ziet de Hoge Raad — in tegenstelling tot belastingplichtige in het aan het oordeel van de Raad onderworpen geval — de grootte van de ijzeren voorraad niet als voor altijd vaststaande, maar dynamisch. De Raad eist immers: dat, indien te eniger tijd blijkt, dat belanghebbende met het aanhouden van een vaste voorraad als bij het begin van het boekjaar 1949/50 normaal was niet kan blijven volstaan en mitsdien de normale voorraad wordt vergroot, de hoeveelheid goederen, waarmede de nieuwe vaste voorraad die per 1 mei 1949 overtreft, blijvend waardeert op de aanschafkosten in het jaar van vergroting (of op de lagere marktwaarde op de balansdatum)”.

en voegt hier in een noot aan toe:

„Deze zin wekt de indruk, dat bij prijsdaling beneden de vaste basisprijs de *gehele* normale voorraad tegen deze lagere prijzen mag worden gewaardeerd”.

De bedoeling van de heer Burgert is mij niet geheel duidelijk: het in de noot gestelde komt mij als vanzelfsprekend voor. Immers, belastingplichtige heeft in zijn (op dat punt door de Hoge Raad bevestigde) systeem als waarderingsmaatstaf gesteld: het prijspeil per de aanvang van het boekjaar 1949/50, dan wel de lagere marktprijs op de balansdatum. Dat die lagere marktprijs dan ook slaat op de gehele normale voorraad, zelfs op de in de loop der toekomst eventueel te vergroten voorraad, acht ik normaal. De invoering van het begrip „manco” heeft hierbij geen invloed, want het begrip „manco” resulteert bij een lagere marktprijs slechts in een debitering en creditering van de voorraad rekening met een zelfde bedrag. Rekenkundig kan dat manco daar dus worden verwaarloosd.

Tot slot nog de volgende opmerking over de reeds eerder aangehaalde alinea van de heer Burgert:

„Een andere bron van moeilijkheden kan schuilen in de grootte van de ijzeren voorraad. Theoretisch volkomen juist ziet de Hoge Raad — in tegenstelling tot belastingplichtige in het aan de Hoge Raad onderworpen geval — de grootte van de „ijzeren voorraad niet als voor altijd vaststaande, maar dynamisch”.

¹⁾ In dit verband dient nog te worden opgemerkt dat het „goed koopmansgebruik” van belastingplichtige in belangrijke mate geïnspireerd was door het artikel van Prof. Dr. N. J. Polak: „Goed koopmansgebruik in verband met de winstbelasting”.

Het gecursiveerde nu werpt bepaald een verkeerd licht op de zaak. Het tegendeel is waar, immers: belastingplichtige stelde in eerste aanleg (ik citeer hier de uitspraak van de Hoge Raad):

„dat belastingplichtige vier systemen subsidiair heeft voorgesteld waarvan het eerste luidt als volgt:

— onder normale voorraad wordt verstaan de voorraad, die naar het inzicht van de bedrijfsleiding op de balansdatum redelijkerwijze aanwezig moet zijn om productie en afzet ongestoord te doen verlopen”

en vervolgens, omdat dit ter vergadering van de Raad van Beroep *te* dynamisch bleek:

„— dat zij ter vergadering van de Raad (van Beroep) het gestelde heeft gewijzigd als volgt: „Onder normale voorraad wordt verstaan de voorraad, die belanghebbende op basis van de huidige capaciteit van haar fabriek dient aan te houden”.

Uit het vorenstaande blijkt overduidelijk dat dynamica in de eerste plaats heeft voorgezeten, doch niet zonder meer werd overgenomen! Belastingplichtige heeft voorts in de subsidiair gestelde systemen ten aanzien van de omvang van de normale voorraad o.a. het volgende opgenomen:

„De normale voorraden bedragen: ton. (Voor zoveel nodig — na overleg met de Inspecteur — nader op te geven). Herberekening van de normale voorraad in de toekomst geschiedt telkens, wanneer daartoe naar het oordeel van de bedrijfsleiding — gezien een meer duurzaam verwachte stijging of daling in productie en/of afzet, dan wel met het oog op gewijzigde omstandigheden op de inkoopmarkt — aanleiding bestaat”.

Voorts werd, na de omschrijving van het derde subsidiaire stelsel, aan de Raad van Beroep verzocht:

„Mocht ook dit stelsel naar het inzicht van Uw Raad geen toepassing kunnen vinden, dan zou belastingplichtige alsnog gaarne in de gelegenheid worden gesteld nader een stelsel te kiezen”.

Dynamica zat dus wel voor! Gelukkig voor belastingplichtige en de gemachtigde belastingconsulent, dat ook het onderhavige proces dynamisch werd gevoerd! Doch niet alleen gelukkig, want de subsidiair gestelde systemen waren opzettelijk met afnemende dynamica gesteld. En dit vooral, omdat goed koopmansgebruik niet alleen geldt bij het bepalen en elimineren van datgene wat géén winst is, maar ook bij een belastingprocedure op zich van pas kan komen!

NASCHRIFT.

De nadere uiteenzetting van de heer Slot omtrent de bedoeling van het „Lief tinck-stelsel” aanvaardt wij gaarne. Dit stelsel moge dan niet bedoeld zijn als een „tijdelijk toegepaste methode ter eliminering van de Korea-fluctuaties”, het heeft niettemin een beperkte strekking, omdat het op de duur alleen uit de winst elimineert waardeverminderingen van de voorraad, voor zover deze ontstaan door stijging van prijzen boven het niveau van 1 januari 1950. De heer Slot zal het overigens met ons eens zijn, dat het geen praktische betekenis meer heeft om over de bekende resolutie van Minister Lief tinck te discussiëren, omdat zij door de latere evolutie volkomen is achterhaald.

Van veel meer belang overigens is de uitdaging, welke de heer Slot tot de beoefenaren der bedrijfseconomie richt. Het is inderdaad te hopen, stellig niet alleen uit het gezichtspunt der belastingheffing, dat er meer klaarheid ontstaat omtrent het winstbegrip. Dat de bedrijfseconomie geen objectief winstbegrip heeft opgeleverd, noch kan opleveren is met zoveel woorden betoogd in de diës-

rede — 1954 van Prof. Pruyt ¹⁾. Het komt ons voor, dat het al een grote stap vanuit betekent, dat vele bedrijfseconomen de overtuiging hebben verkregen, dat de bedrijfseconomie geen objectief winstbegrip kan formuleren. Zij kunnen dan het zoeken naar het objectieve winstbegrip staken, en het verder onderzoek richten op het formuleren van een *praktisch doelmatig* winstbegrip.

Het periodiek bepalen en berekenen van winst is nu eenmaal onvermijdelijk. Wanneer vast zou staan, dat wij eigenlijk niet goed weten, wat winst is, dan zouden wij inderdaad haast moeten maken met het opstellen van richtlijnen, welke bij de periodieke winstberekening in acht genomen moeten worden, om een uitkomst te krijgen, die dan weliswaar niet als het enig mogelijke, objectieve winstcijfer, maar wel als het onder de gegeven omstandigheden meest doelmatige winstcijfer kan worden beschouwd. Nu de Hoge Raad zich zo ontvankelijk heeft getoond voor het bedrijfseconomisch denken, zou het inderdaad erg jammer zijn, wanneer bij het verder betreden van de ingeslagen weg bij de bedrijfseconomie geen verdere steun gevonden zou kunnen worden.

De heer Slot heeft wellicht ten dele gelijk, wanneer hij stelt, dat juist het verschijnsel der economische vervanging de kern uitmaakt van het nog op te lossen vraagstuk. Overigens kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken, dat het begrip economische vervanging ons nog niet verder brengt. Het is wellicht ontstaan als een reactie op het begrip technische vervanging, het is niet meer dan de erkenning, dat jarenlang de behandeling van het winstprobleem te statisch is geweest. De kernvraag, die nu in dit stadium om een oplossing vraagt, is deze: moet de vroeger niet als winst beschouwde vermogenstoename door waardestijging van de (normale) voorraad plotseling *wel* als winst worden beschouwd, wanneer de technische goederen worden, die tot nu toe deze voorraad vormden, in de economische ontwikkeling plaats moeten maken voor andere?

Wanneer men deze vraag macro-economisch stelt, is het antwoord niet twijfelachtig. Het feit, dat de maatschappelijke voorraden technisch van samenstelling veranderen biedt geen gelegenheid tot additionele consumptie, dus niet tot inkomen of winst. Onwillekeurig komt de bekende Clarkse voorstelling van het kapitaalbegrip door middel van een waterniveau op. De technische goederen zijn steeds andere, de „water”, de voorraad, blijft steeds aanwezig. Op zich zelf gezien is het van economisch gezichtspunt eigenlijk irrationeel te kijken naar wat de goederen technisch zijn. De voorstelling in geld is dan de enige mogelijkheid om een indruk te krijgen van de grootte van de voorraad, en wanneer men de grootte van de voorraad dan op verschillende tijdstippen wil vergelijken, ontkomt men niet aan de noodzaak, de geldvoorstelling te baseren op geldeenheden van dezelfde (specifieke of algemene?) koopkracht, m.a.w. men moet op een techniek, lijkende op de dollar-value-methode.

Of de dollar-value-methode nuttig kan zijn, hangt vanaan de heer Slot positiever twijfelt dan wij, aan de inhoud, welke aan het „praktisch doelmatige” winstbegrip wordt gegeven. Zoals reeds gezegd is thans o.i. de meest klemmende vraag, of eenmaal niet als winst beschouwde vermogenstoename door waardestijging op een economisch willekeurig moment zonder meer tot winst kan worden.

Ook het betoog van de heer Weitmann schenkt aan-

dacht aan het vraagstuk van de economische vervanging. Hij acht blijkbaar op dit punt minder redenen aanwezig voor pessimisme dan wij; het zij de geïnteresseerde lezer overgelaten, voorlopig zelf zijn conclusie te trekken, waarbij een aanmaning tot voorzichtigheid ons niet misplaatst voorkomt.

Met de noot, waarop de heer Weitmann commentaar geeft, bedoelden we niets anders, dan dat de Hoge Raad blijkbaar in geval van prijsdaling waardering van de ijzeren voorraad tegen de marktprijs, indien deze lager is dan de vaste basisprijs, zal aanvaarden. Wij hadden beter het door de heer Weitmann onderstreepte verwarring stichtende woordje „gehele” kunnen weglaten. Niettemin heeft deze constatering wel zin, omdat bedoelde waardering tegen lagere marktprijs bepaald niet van zelf spreekt. Indien men de opvatting: winst = opbrengst — vervangingskoop als doel stelt, is deze lagere waardering eigenlijk inconsequent. Ook de Amerikaanse lifo-praktijk bevestigt, dat men niet a priori bedoelde waardering tegen lagere marktprijs vanzelfsprekend kan achten. Het zou ons thans te ver voeren hierop nader in te gaan.

Het zij tenslotte de heer Weitmann gaarne toegegeven, dat wij belastingplichtige onrecht deden door te suggereren, dat van die zijde te weinig begrip zou bestaan voor de noodzaak om de grootte van de ijzeren voorraad dynamisch te zien.

Rotterdam.

R. BURGERT.

AANTEKENING

Afbetalingskrediet in 1954

In de „Sociale maandstatistiek” van juni jl. heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek enige cijfermateriaal gepubliceerd over het afbetalingskrediet. De gegevens hebben betrekking op het door 490 afbetalingszaken, financieringsbanken en gemeentelijke financieringsinstututen verleende afbetalingskrediet voor goederen voor *particulier* gebruik. De kredieten voor auto's zijn, ook indien deze laatste uitsluitend voor particulier gebruik waren bestemd, niet in de cijfers begrepen. Hoewel dus geen inzicht wordt gegeven in de totale afbetalingsomzet — binnenkort komen de resultaten van een steekproefonderzoek, dat daaromtrent aanwijzingen zal geven beschikbaar — kan men zich uit de cijfers wel een beeld vormen van de toeneming van het verschijnsel gedurende de laatste jaren.

Afbetalingsomzet in 1954 per artikel in pCt. van het totaal

Bromfietsen	7,85	Koelkasten	0,58
Rijwielen	5,86	Haarden en kachels (alle soorten)	3,29
Motorrijwielen	2,21	Fornuizen en geysers	1,39
Radiotoestellen	16,04	Naaimachines	1,39
Televisietoestellen	0,94	Kinderwagens	0,46
Piano's en harmoniums	1,27	Meubelen en woninginrichting	21,12
Kleine muziekinstrumenten	1,69	Kleding en textiel	18,41
Wasmachines (incl. wringers)	6,09	Overige artikelen	4,89
Stofzuigers	6,52	Totaal	100,00

Genoemde 490 bedrijven bereikten nl. in 1954 een afbetalingsomzet van ruim f. 115 mln. tegen bijna f. 82 mln. in 1953, hetgeen neerkomt op een stijging met ruim 40 pCt. De toeneming van 1953 ten opzichte van 1952 wordt door het C.B.S. — op basis der resultaten van 300 bedrijven — becijferd op 15 pCt. Het debiteurensaldo was ultimo 1954 bijna 40 pCt. en het aantal debiteuren ruim 26 pCt. hoger dan het jaar tevoren. Het werkelijk geleden verlies voor oninbare posten daalde van 1953 op 1954 van 1,2 tot 1,1 pCt. van de totale afbetalingsomzet. Bovenstaand staatje tenslotte,

¹⁾ „Subjectieve schattingen en beleids-elementen bij winstbepaling en winstbestemming”, Haarlem 1954.

geeft de omzetcijfers van 509 bedrijven, gesplitst naar artikelensoort. Daaruit blijkt, dat het verleende afbetalingskrediet dezer bedrijven voor meer dan de helft bestond uit kredieten voor meubelen en woninginrichting, kleding en textiel, en radiotoestellen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Van handel was ook de afgelopen week op de geldmarkt nauwelijks sprake. Naar verluidt zou er wat callgeld gegeven zijn tegen de niet officiële rente van $2\frac{1}{2}$ pCt. per jaar (officiële callrente $1\frac{1}{2}$ pCt. sinds 9 juni jl.).

Wat de liquiditeitspositie der geldmarktinstellingen betreft slaagden de banken er ook nu weer in; zij het hier en daar niet zonder moeite en pijn (gezien het matige beroep op de Centrale Bank), de eindjes net aan elkaar te knopen.

Het Rijk, dat nu reeds wekenlang in het hoekje zit waar de (liquiditeits)slagen vallen, kwam op de weekstaat van 9 juli zowaar met een wat groter tegoed bij De Nederlandsche Bank te voorschijn, nl. met f. 131 mln. tegen de vorige week f. 75 mln. Volgens boze tongen zou dit met kunst en vliegwerk (vertraging van betalingen) zijn bereikt. Een flinke aderlating staat de Schatkist nog aan het einde van de maand te wachten in de vorm van een betaling aan de gemeenten van ca. f. 250 mln. Juist hierin zoekt men het motief voor de aankondiging van een nieuwe tender op drie- en zesmaandschatkistpromessen, welke op 17 juli a.s. zal worden gehouden. In tegenstelling tot de vorige tender (die van 7 juni jl.) noemde het Ministerie ditmaal geen totaal gevraagd bedrag. Financiën heeft het dus in eigen hand bij de toewijzing het accent te leggen op een zo hoog mogelijk binnen te krijgen bedrag (met relatief hoge rentevoet) dan wel op een relatief lage rente (met corresponderend lager bedrag). In marktkringen verwacht men in verband met de nood der Schatkist het eerste.

De kapitaalmarkt.

In Wallstreet was alles gedurende de verslagweek weer koek en ei. Vooral ten gevolge van het definitief accepteren door President Eisenhower van zijn herkandidatuur en voorts onder invloed van een groeiende inflatiestemming, teweggebracht door de staalstaking en de in verband daarmee verwachte loon/prijsronden, werd de koersstijging op de New Yorkse aandelenmarkt verder voortgezet. Op de laatste beursdagen van de afgelopen zes weken bedroeg het koersgemiddelde Dow Jones Industrials achtereenvolgens: 475,3, 485,9, 488,0, 492,8, 504,1 en 511,1. De koersinzinking, opgetreden na de tweede instorting van de President, is hiermede geheel uitgewist.

In Amsterdam daarentegen vond de koersstijging gedurende de verslagweek praktisch geen verdere voortgang. Koninklijke, tegenwoordig een Amerikaans kind van Nederlandse ouders, behaalde wel een koersavans, maar de „internationals" Philips en Aku moesten veren laten. Bij Philips druppelt geregeld aanbod van buitenlandse zijde door; bovendien zitten tal van Nederlandse beleggingsportefeuilles door de beide recente grote emissies dezer onderneming nog relatief vol, soms zelfs propvol met aandelen Philips. Voorts werken berichten over het effect van de afbetalingsbeperking uiteraard

niet stimulerend op de vraag naar deze aandelen. De terughoudendheid, die t.o.v. aandelen Aku de laatste maanden aan de dag werd gelegd, bleek niet ongemotiveerd. Uit door dit concern over het tweede kwartaal 1956 gepubliceerde cijfers bleek, dat de winstmarge t.o.v. het vorige kwartaal was teruggelopen van 16,1 tot 12,9 pCt., terwijl voorts de geldomzet een lichte teruggang vertoonde.

Hoewel het op de aandelenmarkt niet bepaald storm loopt, heeft de aandelenomzet zich de laatste tijd weer wat hersteld. Nadat deze verscheidene weken ca. f. $1\frac{1}{2}$ mln. nominaal per dag had bedragen, kwam zij de laatste week weer terug op een niveau van ca. f. 2 mln. nominaal.

Op de obligatiemarkt werd het gevoel sterker, dat er nu ten langen leste toch enige grond bij de daling in zicht is gekomen. Zo konden verscheidene staatsfondsen gedurende de verslagweek per saldo een fractie stijgen, wat na de maandenlange constante koersdaling al heel wat is.

Ook gedurende de verslagweek slaagden diverse gemeenten er weer in, geldgevers te vinden voor $4\frac{1}{4}$ pCt. onderhandse leningen met een looptijd van 40 jaar (gemiddelde looptijd ca. 20 jaar). In verschillende gevallen zullen hier als kapitaalverschaffers ongetwijfeld Rijksfondsen zijn opgetreden. Onder leiding van hun coördinerende instantie, de Centrale Beleggingsraad, beschouwen deze fondsen het niet als hun taak naar een hoge rentevergoeding te streven. Van een tijd, zonder te beleggen, afwachten of het rentegamma wellicht nog eens zal worden verhoogd, is bij deze institutionele beleggers dan ook geen sprake. Zij aanvaardden thans evenzeer voetstoots het genoemde rentepercentage van $4\frac{1}{4}$ pCt. voor langlopende leningen als zij tot voor kort met $3\frac{1}{2}$ pCt. genoegen namen.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	29 juni 1956	6 juli 1956	13 juli 1956
Algemeen		219,7	222,4	222,5
Internat. concerns		298,0	303,0	301,0
Industrie		163,7	164,3	166,7
Scheepvaart		162,4	164,2	167,3
Banken		140,7	141,8	142,8
Indon. aand.		123,7	123,5	124,7

Aandelen

Kon. Petroleum	804½	839½	848¾
Unilever	417	419	417¾
Philips	295½	293¾	281
A.K.U.	265¾	259½	252¾
Kon. N. Hoogovens	329	335	344
Van Gelder Zn.	246	248	248¾
H.A.L.	183½	184¾	187
Amsterd. Rubber	100½	99½	100½
H.V.A.	118	119	118¾

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	69½	69¾	69¾
3-3½ pCt. 1947	91¾	91½	91¾
3¼ pCt. 1955 I	91¾	91	91¾
3 pCt. Grootboek 1946	91¾	90¾	90¾
3 pCt. Dollarlening	93¾	92¾	93¾

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	96	96	95¾
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	88	89½	90
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	95¾	96¾	95¾
3½ pCt. Philips 1948	96¾	97¾	97¾
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	90	90	89

STATISTIEKEN

PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET LEVENSONDERHOUD VAN GEZINNEN
VAN HAND- EN HOOFDARBEIDERS 1) 2)

1951 = 100

Aard der gezinsuitgaven	Wegingsfactor (% van totale gezinsuitgaven in 1951)	1956					
		1954	1955	febr.	maart	april	mei
Voeding, w.o.	361,4	108	110	111	114	113	111
brood, gebak en grutterwaren	72,4	112	113	112	112	112	113
aardappelen, groenten en fruit	55,5	113	112	130	143	141	123
suiker, koloniale waren en dranken	64,7	110	109	104	104	104	104
vlees, vleeswaren en vis	62,1	104	104	106	107	108	111
oliën en vetten	40,7	88	82	78	78	78	78
zuivelprodukten (excl. roomboter) ..	66,0	113	127	127	129	126	129
I Roken	26,4	98	98	98	98	98	98
III Woning, w.o.	209,4	111	114	115	115	115	115
huur, water, onderhoud woning	79,1	120	122	126	126	126	126
woninginrichting en huisraad	72,6	98	99	96	98	97	96
verwarming en verlichting	57,7	115	121	123	124	124	125
IV Kleding en schoeisel, w.o.	129,7	87	87	94	82	82	82
kleding	102,2	86	86	82	80	80	80
schoeisel	27,5	88	90	89	89	89	90
V Hygiënische en medische zorg, w.o.	62,2	110	111	114	115	115	115
reïnisering en huishoudelijke hulp	29,1	97	99	100	100	100	100
persoonlijke en gezondheidszorg	42,1	116	117	121	122	122	121
VI Ontwikkeling en ontspanning, w.o.	91,3	101	103	104	105	105	105
ontwikkeling, ontspanning, verenig.	57,4	98	100	101	101	101	101
verkeer	33,9	106	108	110	110	110	110
VII Verzekeringen, belastingen, sociale ver- plichtingen e.d.	119,6	105	105	98	100	99	98
Totaal, exclusief belastingen	967,1	105	107	108	109	108	108
Totaal, inclusief belastingen	1000,0	105	106	106	107	107	106

1) Bron: Statistisch Bulletin van het C.B.S.

2) Berekend als gewogen gemiddelde van vier prijsindexcijfers van het levensonderhoud, n.l. die voor Amsterdam, 's-Gravenhage en Rotterdam en dat van 18 gemeenten, t.w. Alphen a/d Rijn, Arnhem, Bingen, Zoom, Dongen, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, Gouda, Groningen, Haarlem, Heerlen, Hilversum, Leeuwarden, Middelburg, Tilburg, Utrecht, Zaandam en Zwolle. De indexcijfers geven de, t.g.v. de prijsbeweging, optredende veranderingen aan in de uitgaven, in 1951 gedaan door gezinnen van hand- en hoofdarbeiders met een bruto-inkomen in dat jaar van f. 3.000 tot f. 5.000 en bestaande uit vier personen.

PRODUCTIE-INDEXCIJFERS 1)

(1949 = 100)

Omschrijving	Jaar- middelde		1955			1956		
	1954	1955	mrt.	april	mei	mrt.	april	mei
Aantal arbeidsdagen in de betrokken maand 2) ..	23½	23½	25	22	21	24½	22	23
Algemene indexcijfers van de nijverheid 3)								
Algemene productie- index	141	151	156	132	147	163	152	166
Gemiddelde dagpro- duktie 4)	141	151	147	141	164	156	162	170
Indexcijfers per bedrijfs- klasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	129	135	107	101	144	124	136	161
Chemische nijverheid (excl. aardoliepro- dukten)	143	152	164	140	150	161	151	158
Leder- en rubbernij- verheid	120	123	134	116	117	132	120	131
Mijnbouw	108	108	116	95	100	114	104	108
Metaalnijverheid	166	186	197	165	181	206	195	207
Papierindustrie	156	164	191	159	144	193	160	171
Textielnijverheid	138	141	152	133	132	152	130	—
Gas, elektriciteit en water	155	164	176	161	152	187	167	164
Voedings- en genot- middelenindustrie	123	129	121	100	130	130	126	146

1) Bron: C.B.S.

2) Onder arbeidsdagen worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de zondagen, Nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartsdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdagen zijn als halve dagen geteld.

3) Excl. bouwnijverheid.

4) Berekend door het algemeen indexcijfer te delen door het verhoudingsgetal van het aantal arbeidsdagen in de betrokken maand en het gemiddelde aantal arbeidsdagen 23½ in 1949.

D. HUDIG EN CO.

Makelaars in Assurantien

te Rotterdam

roepen sollicitanten op voor
de functie van

DIRECTIE-SECRETARIS

De functionaris zal naast secretariaatswerkzaamheden een belangrijke taak krijgen op het terrein van het personeelsbeleid. In verband met de kennis van de interne gang van zaken die hiervoor nodig is, zal aan de tewerkstelling als directie-secretaris een uitvoerige inwerk-tijd op de verschillende afdelingen van het kantoor voorafgaan. Een juridisch-economische opleiding van universitair niveau is vereist. Leeftijd 30-35 jaar. Kandidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven brieven met volledige inlichtingen over leeftijd, opleiding en praktijk en vergezeld van twee recente pasfoto's (van voren en opzij) voor 25 juli a.s. aan de **Nederlandsche Stichting voor Psychotechniek**, Wittevrouwenkade 6, Utrecht, onder nummer E. S. B. 12947.

GEMEENTE EINDHOVEN

Bij de Gemeentesecretarie vacceert de functie
vanHOOFD
VAN DE
AFDELING PERSONEEL

De te benoemen functionaris, bij voorkeur van academisch niveau, zal als centrale coördinator van een op moderne leest geschoeid personeels- en intern-organisatorisch beleid dienen te beschikken over een grondige kennis en een ruime ervaring zowel op het gebied van personeelsvraagstukken als ten aanzien van intern-organisatorische problemen. Kennis van de gemeentelijke organisatie is gewenst, doch niet vereist. Salaris nader overeen te komen.

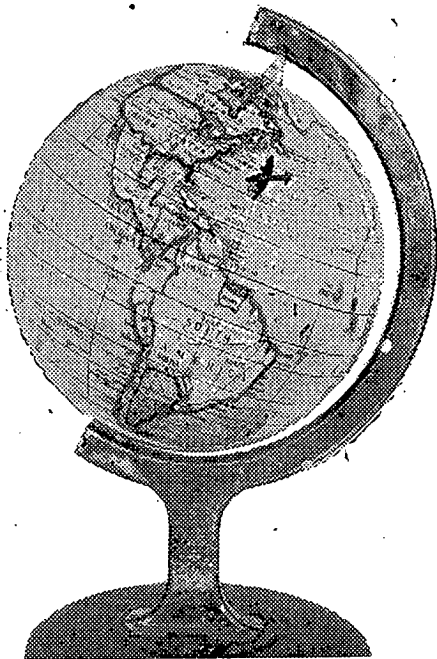
Sollicitatie binnen 8 dagen na verschijning van dit blad te richten aan het Gemeentebestuur van Eindhoven.

E.-S.B.

Uw medium voor publiciteit

op hoog niveau

VLIEGENSVLUG!

DANK zij de uitstekende verbindingen door de lucht is de Overzeese Weekeditie van de N.R.C. vliegenvlug waar ook ter wereld.

Dit goede en actuele weekblad wordt door een toenemend aantal landgenoten overzee met intense belangstelling gelezen, ook om het overzichtelijke sportnieuws uit Nederland.

U hebt Uw verwanten, vrienden en kennissen in verre landen wel uit 't oog, maar natuurlijk niet uit 't hart verloren. Verras hen daarom met een abonnement op de Weekeditie N.R.C. Vraag echter eerst een proefnummer. Doe het nu! Het verplicht U tot niets.

BON

Aan de Weekeditie
van de N.R.C.
Postbus 824, Rotterdam

Stuur mij een gratis proefnummer van de weekeditie met opgave van de kosten voor verzending

per luchtpost naar

Naam:

Adres:

N.V. Hollandsche Stoomboot Mij.

gevestigd te Amsterdam.

Uitgifte van f 2.190.000 aandelen aan toonder

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde aandelen is opengesteld

tegen een koers van 100 pCt.
op Vrijdag 20 Juli 1956

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur uitsluitend voor houders van dividendbewijzen No. 70

te Amsterdam: ten kantore van
de **Heren Hope & Co.** en de
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

te Rotterdam: ten kantore van de
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

te 's-Gravenhage: ten kantore van de
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
en de **N.V. Bankierskantoor**

van **Lissa & Kann.**

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

Hope & Co
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Amsterdam, 12 Juli 1956.

Het perfecte Opbergstelsel!

stofvrije stapelbriefhouders, automatische klep.

Oef. No. 68363

Briefhouder

- * Stofvrije opberging
- * Onberispelijk archief
- * Solide uitvoering
- * Ruimte besparing
- * Patentsluiting
- * Prettig hanteerbaar
- * Kasten of rekken overbodig
- * Gemakkelijk uit te breiden
- * Direct verplaatsbaar
- * Aangename, rustige aanblik

PAPIERWARENFABRIEK
A. AMBAUM-STEYL

Kenzenstraat 8 - Postbox 8 - Steyl (L)
Telefoon 04706-837

Abonneert U op E.-S.B.